

ZLECENIODAWCA:

GMINA ZATORY
ul. Jana Pawła II 106
07 – 217 Zatory

WYKONAWCA:

„proEKO” Pracownia Ochrony Środowiska
Anna Serafin - Osowiecka
ul. Gen. J. Sowińskiego 28B/ 35
07 – 202 Wyszków

Aktualizacja
Programu ochrony środowiska dla gminy Zatory
na lata 2012 – 2015,
z perspektywą na lata 2016 – 2019

wrzesień, 2011 r.

SPIS TREŚCI:

Rozdział 1. Wprowadzenie	3
Rozdział 2. Cele i zakres Programu ochrony środowiska.....	3
Rozdział 3. Funkcje Programu ochrony środowiska oraz jego harmonogram czasowy	5
Rozdział 4. Metodyka opracowania Programu ochrony środowiska i jego główne uwarunkowania	6
Rozdział 4.1. Metodyka opracowania Programu	6
Rozdział 4.2. Uwarunkowania prawne opracowania i realizacji Programu	7
Rozdział 4.3. Uwarunkowania merytoryczne opracowania i realizacji Programu	9
Rozdział 5. Podstawowe definicje z zakresu ochrony środowiska	17
Rozdział 6. Ogólna charakterystyka Gminy Zatory	24
Rozdział 6.1. Podstawowe dane o gminie.....	24
Rozdział 6.2. Infrastruktura techniczna	26
Rozdział 6.3. Środowisko przyrodnicze	27
Rozdział 6.4. Jakość środowiska przyrodniczego	27
Rozdział 6.4. Ochrona przyrody	35
Rozdział 6.5. Źródła energii odnawialnej.....	37
Rozdział 6.6. Wnioski z diagnozy stanu	38
Rozdział 7. Cele polityki ekologicznej dla Gminy Zatory	40
Rozdział 7.1. Gminne limity racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych i poprawy stanu środowiska.....	42
Rozdział 7.2. Lista priorytetowych przedsięwzięć	43
Rozdział 8. Edukacja ekologiczna.....	46
Rozdział 9. Zarządzanie realizacją Programu	48
Rozdział 10. Aspekty finansowe realizacji Programu	54
Rozdział 11. Sposób kontroli oraz dokumentowania realizacji Programu	63
Rozdział 11.1. Opiniowanie projektu Programu	65
Rozdział 11.2. Raport z realizacji Programu	65
Rozdział 11.3. Weryfikacja i aktualizacja Programu.....	66
Rozdział 11.4. Monitoring realizacji Programu	66
Rozdział 12. Prognoza oddziaływania na środowisko Programu ochrony środowiska dla gminy Zatory	70
Spis tabel i wykresów.....	71

Rozdział 1. Wprowadzenie

Ochrona środowiska naturalnego jest obowiązkiem władz publicznych i obywateli. Władze administracyjne powinny zapewnić, poprzez politykę zrównoważonego rozwoju, bezpieczeństwo ekologiczne i dostęp do zasobów nieuszczerplonych współczesnemu i przyszłemu pokoleniu. Obowiązek ten jest zapisany w *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku*. Uszczegółowienie zapisów Konstytucji stanowią akty prawne o samorządzie terytorialnym wskazując, że gmina wykonuje określone ustawami zadania publiczne, w tym między innymi zadania z zakresu ochrony przyrody i środowiska. W pełni szanując zasadę zrównoważonego rozwoju, należy szukać takich kierunków rozwoju, które doprowadzą do ograniczania emisji, poszanowania energii i zasobów wodnych oraz materiałochłonności, poprawy jakości środowiska przyrodniczego, wzmocnienia struktur ekologicznych, rozwijania aktywności obywatelskiej i świadomości ekologicznej społeczeństwa. Polskie przepisy z zakresu ochrony środowiska przewidują tworzenie kilku różnych typów dokumentów strategicznych mających wpływ na los obecnych i przyszłych pokoleń. Takimi dokumentami są lub mają być: polityka ekologiczna, program ochrony środowiska oraz plan gospodarki odpadami.

Zgodnie z zapisami *ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska* (tekst jedn. Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.) organ wykonawczy gminy zobowiązany jest do sporządzenia gminnego programu ochrony środowiska, obejmującego 4 lata z perspektywą na kolejne 4 lata. W przypadku gminy Zatory poniższy *Program ochrony środowiska* stanowi aktualizację dokumentu przyjętego Uchwałą Rady Gminy Nr 171/XXVIII/05 Rady Gminy w Zatory z dnia 31 sierpnia 2005 r. (*Program ochrony środowiska dla Gminy Zatory w latach 2004 – 2011*).

Rozdział 2. Cele i zakres Programu ochrony środowiska

Głównym celem *Programu ochrony środowiska dla Gminy Zatory*, stanowiącego podstawę realizacji strategicznych działań z zakresu ochrony środowiska i gospodarki odpadami oraz będącego źródłem informacji o przyrodniczych uwarunkowaniach gminy, jest więc wdrożenie polityki ekologicznej państwa na poziomie lokalnym. Ponadto celem *Programu* jest rozpoznanie stanu istniejącego i przedstawienie propozycji zadań niezbędnych do kompleksowego rozwiązania problemów ochrony środowiska (zadania te w większości stanowią zadania własne gminy) oraz wyznaczenie hierarchii ważności poszczególnych inwestycji.

Biorąc powyższe pod uwagę niniejszy *Program ochrony środowiska dla Gminy Zatory* jest zgodny z następującymi dokumentami:

- *Polityką Ekologiczną Państwa na lata 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016* ¹,
 - *Strategią Rozwoju Kraju 2007 – 2015* ²,
 - *Programem ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2007 – 2010 z uwzględnieniem perspektywy do 2014 r.* ³,
 - *Programem zwiększania lesistości dla Województwa Mazowieckiego do roku 2020* ⁴,
 - *Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020* ⁵,
 - *Programem Możliwości Wykorzystania Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Mazowieckiego* ⁶,
 - *Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego* ⁷,
- a także *Programem ochrony środowiska dla Powiatu Pułtuskiego na lata 2004 – 2011.*

Ponadto niniejszy *Program* w pełni odzwierciedla tendencje europejskiej polityki ekologicznej, której główne cele to:

- zasada zrównoważonego rozwoju,
- zasada równego dostępu do środowiska postrzegana w kategoriach: *sprawiedliwości międzypokoleniowej, sprawiedliwości międzyregionalnej i międzygrupowej* oraz *równoważenia szans między człowiekiem i przyrodą,*
- zasada przezorności,
- zasada uspołecznienia i subsydiarności,
- zasada prewencji,
- zasada „zanieczyszczający” płaci,
- zasada skuteczności efektywności ekologicznej i ekonomicznej.

Swoim zakresem poniższy *Program* obejmuje: aktualną sytuację społeczno – gospodarczą i ekologiczną gminy Zatory, zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania rozwoju, cele ekologiczne, a także sposoby kontroli i dokumentowania wdrażania *Programu* oraz finansowe aspekty jego realizacji.

¹ www.mos.gov.pl

² Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 27 czerwca 2006 r.

³ Uchwała nr 19/ 07 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 19 lutego 2007 r. (aktualizacja)

⁴ Uchwała nr 18/ 07 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 19 lutego 2007 r.

⁵ Uchwała nr 78/ 06 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 29 maja 2006 r. (aktualizacja)

⁶ Uchwała nr 208/ 06 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 9 października 2006 r.

⁷ Uchwała nr 65/ 04 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 7 czerwca 2004 r.

Rozdział 3. Funkcje Programu ochrony środowiska oraz jego harmonogram czasowy

Główne funkcje *Programu ochrony środowiska dla Gminy Zatory* to:

- realizacja polityki ekologicznej państwa na obszarze gminy,
- strategiczne zarządzanie gminą w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami,
- wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju,
- przekazanie informacji na temat zasobów środowiska przyrodniczego oraz stanu poszczególnych komponentów środowiska,
- przedstawienie problemów i zagrożeń ekologicznych, proponując sposoby ich rozwiązania w określonym czasie,
- pomoc przy konstruowaniu budżetu gminy,
- organizacja systemu informacji o stanie środowiska i działaniach zmierzających do jego poprawy.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, w art. 14 ust. 2 określa, iż politykę ekologiczną przyjmuje się na cztery lata, oraz że przewiduje się w niej działania w perspektywie obejmującej kolejne cztery lata. Ze względu na czas opracowania niniejsza aktualizacja *Programu ochrony środowiska dla Gminy Zatory* w niewielkim stopniu uwzględnia czasokresy realizacji dokumentów, tj. *Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2009 – 2012 z uwzględnieniem lat 2013 – 2016* oraz *Program ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2007 – 2010 z uwzględnieniem perspektywy do 2014 r.* Poniższy dokument nie uwzględnia czasookresu określonego w *Programie ochrony środowiska dla Powiatu Pułtuskiego na lata 2004 – 2011*, dla którego na dzień opracowania niniejszego dokumentu nie sporządzono jeszcze aktualizacji, uwzględnia jednak określone w nim cele i priorytety.

Niniejszy *Program* zawiera cele dla dwóch etapów:

- cele krótkoterminowe – realizowane w latach 2012 – 2015,
- cele długoterminowe – realizowane do roku 2019.

W ramach każdego celu długoterminowego przyjęte zostały cele szczegółowe – krótkoterminowe, których realizację zakłada się na najbliższe cztery lata. Planowane zadania będą wykonywane w całym czasookresie obowiązywania *Programu*. Przy czym do każdego zadania zostały określone indywidualnie terminy realizacji.

Ocena i weryfikacja realizacji zadań *Programu* dokonywana będzie zgodnie z wymogami ustawy co 2 lata od przyjęcia *Programu*, stwarzając możliwości jego weryfikacji i aktualizacji.

Rozdział 4. Metodyka opracowania Programu ochrony środowiska i jego główne uwarunkowania

Rozdział 4.1. Metodyka opracowania Programu

Z ustawowych zapisów dotyczących programów ochrony środowiska wynika kilka ich atrybutów. Programy ochrony środowiska są:

- *obligatoryjne* – ustawodawca wprowadza obowiązek ich wykonania dla każdej jednostki samorządowej,
- *strategiczne* – mają charakter dokumentów strategicznych i jako takie powinny być przygotowywane według odpowiedniej metodyki,
- *spójne* – dokumenty niższego szczebla wpisują się w dokumenty szczebla wyższego, a wszystkie powinny służyć realizacji *Polityki ekologicznej państwa*,
- *lokalne* – realizują *Politykę ekologiczną państwa*, powinny brać pod uwagę specyfikę i problemy środowiska danego regionu.

Program ochrony środowiska dla Gminy Zatory na lata 2012 – 2015, z perspektywą na lata 2016 – 2019, opracowany został w oparciu o metodologię planowania strategicznego. Główne działania zmierzające w kierunku opracowania niniejszego *Programu* to:

- diagnoza stanu środowiska przyrodniczego wraz z jego oceną,
- analiza słabych i mocnych stron oraz szans i zagrożeń metodą analizy SWOT,
- określenie środowiska zewnętrznego – scharakteryzowanie uwarunkowań realizacyjnych *Programu* w zakresie rozwiązań prawno – instytucjonalnych oraz źródeł finansowania zewnętrznego,
- definiowanie priorytetów ochrony środowiska,
- konkretyzację priorytetów poprzez sformułowania listy zadań,
- opracowanie systemu monitorowania *Programu*.

Główna koncepcja *Programu* oparta została o zapisy:

- 1) *ustawy – Prawo ochrony środowiska* (tekst jedn. Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.) – definiującej ogólne wymagania w odniesieniu do programów ochrony środowiska opracowywanych dla potrzeb gmin (art. 14 ust.1),
- 2) *Programu ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2007 – 2010 z uwzględnieniem perspektywy do 2014 r.*,
- 3) *Programu ochrony środowiska dla Powiatu Pułtuskiego na lata 2004 – 2011*,
- 4) *Wytycznych do sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym*, które podają sposób i zakres uwzględniania polityki

ekologicznej państwa w programach ochrony środowiska oraz wskazówki co do zawartości programów. W gminnym programie powinny być uwzględnione:

- *zadania własne gminy* tzn. te przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji gminy,
- *zadania koordynowane*, tzn. finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla wojewódzkiego i centralnego, bądź instytucji działających na terenie powiatu, ale podległych bezpośrednio organom wojewódzkim, bądź centralnym.

Ponadto podczas opracowania niniejszego dokumentu korzystano ze wskazówek zawartych w następujących publikacjach merytorycznych:

1. A. Bernaciak, M. Spychała, *Programowanie ochrony środowiska w gminie*, Wydawnictwo SORUS, Poznań 2007 r.
2. K. Giordano, *Planowanie zrównoważonego rozwoju gminy w praktyce*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2005 r.
3. M. Kistowski, W. Staszek, *Poradnik do opracowania gminnego i powiatowego programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska*, Pomorski Urząd Wojewódzki, Gdańsk 1999 r.
4. T. Borys, *Jak budować program ekorozwoju – poradnik dla gmin i organizacji pozarządowych. Agenda 21, tom 1 oraz tom IV*, Warszawa – Jelenia Góra 1998 r.

Źródłem danych koniecznych do sporządzenia *Programu* były:

- materiały opisowe i dane liczbowe będące w posiadaniu Urzędu Gminy Zatory,
- dane statystyczne pochodzące z opracowań Głównego Urzędu Statystycznego,
- raporty Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Warszawie,
- prace instytutów i placówek naukowo badawczych z zakresu ochrony środowiska,
- literatura i prasa fachowa,
- dostępne materiały dotyczące ochrony i kształtowania środowiska w gminie oraz w powiecie pułuskim i województwie mazowieckim,
- obserwacje własne w terenie.

Rozdział 4.2. Uwarunkowania prawne opracowania i realizacji Programu

Podstawę prawną sporządzenia *Programu ochrony środowiska dla gminy Zatory na lata 2009 – 2016* stanowią następujące akty prawne:

- 1) *ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska* (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.),

- 2) *Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085 z późn. zm.),*
- 3) *Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.).*

Ponadto niniejszy *Program* oparto o zapisy następujących aktów prawnych:

- 1) *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.),*
- 2) *Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880 z późn. zm.),*
- 3) *Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.),*
- 4) *Ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne (tekst jedn. Dz. U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019 z późn. zm.),*
- 5) *Ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. Nr 72, poz. 747 późn. zm.),*
- 6) *Ustawy z dnia 11 maja 2001 r. o opakowaniach i odpadach opakowaniowych (Dz. U. Nr 63, poz. 638, z późn. zm.),*
- 7) *Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (tekst jedn. Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243 z późn. zm.),*
- 8) *Ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. Nr 111, poz. 724 z późn. zm.),*
- 9) *Ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. Nr 132, poz. 622 z późn. zm.)*
- 10) *Ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (tekst jedn. Dz. U. 2000 r. Nr 56, poz. 679 z późn. zm.),*

oraz aktów wykonawczych do powyższych ustaw.

Niniejszy *Program ochrony środowiska* uwzględnia także uwarunkowania wynikające z międzynarodowych, krajowych i wojewódzkich dokumentów, polityki i programów, a w szczególności z:

- 1) Strategii zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej (2001)
- 2) Dyrektyw Unii Europejskiej, tj.:
 - ramowej dyrektywy wodnej 2000/60/WE
 - ramowej dyrektywy oceny jakości powietrza i zarządzania jakością powietrza 96/62/WE
 - dyrektywy 99/31/WE dotyczącej składowania odpadów

- dyrektywy 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikich ptaków (tzw. ptasia)
 - dyrektywy 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory (tzw. siedliskowej)
- 4) *Programu ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2007 – 2010 z uwzględnieniem perspektywy do 2014 r. (aktualizacja, 2007),*
 - 5) *Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2007 – 2011 z uwzględnieniem lat 2012 – 2015 (aktualizacja, 2007),*
 - 6) *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 (aktualizacja, 2006),*
 - 7) *Programu zwiększania lesistości dla Województwa Mazowieckiego do roku 2020 (2007),*
 - 8) *Program małej retencji dla Województwa Mazowieckiego (2008),*
 - 9) *Strategii Rozwoju Kraju 2007 – 2015 (2006),*
 - 10) *Programu Możliwości Wykorzystania Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Mazowieckiego (2006),*
 - 11) *Zaktualizowanej koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju (2005),*
 - 12) *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego (2004),*
 - 13) *Krajowej strategii ochrony i umiarkowanego użytkowania bioróżnorodności biologicznej wraz z programem działań (2003),*
 - 14) *Krajowego programu zwiększania lesistości (aktualizacja, 2003),*
 - 15) *Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych (2003),*
 - 16) *Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2009 – 2012 z uwzględnieniem perspektyw na lata 2013 – 2016 (2008),*
 - 17) *Długookresowej strategii trwałego i zrównoważonego rozwoju – Polska 2025 (2000),*
 - 18) *Narodowej strategii edukacji ekologicznej (1998),*
 - 19) *Polityki leśnej państwa (1996).*

Rozdział 4.3. Uwarunkowania merytoryczne opracowania i realizacji Programu

Merytoryczną podstawę opracowania, a następnie wdrażania *Programu ochrony środowiska dla Gminy Zatory* stanowią *Polityka ekologiczna państwa* oraz programy ochrony środowiska wyższego rzędu.

Głównym celem polityki ekologicznej państwa jest, przyjęta w Konstytucji RP, zasada zrównoważonego rozwoju. Zasada ta oznacza przyjęcie modelu rozwoju, w którym zaspokajanie bieżących potrzeb społecznych oraz potrzeb przyszłych pokoleń

będzie traktowane równoprawnie i będzie udziałem wszystkich grup społecznych, a racje społeczne, ekonomiczne i ekologiczne traktować należy równorzędnie.

Cele i zasady realizacji polityki państwa w zakresie ochrony środowiska sprecyzowano w *Polityce Ekologicznej Państwa na lata 2009 – 2012 z uwzględnieniem perspektyw na lata 2013 – 2016*. Wśród najważniejszych celów, określonych do 2016 r., wymienić należy:

- zachowanie bogatej różnorodności biologicznej polskiej przyrody na różnych poziomach organizacji: na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym oraz ponadgatunkowym (ekosystemowym), wraz z umożliwieniem zrównoważonego rozwoju gospodarczego kraju, który w sposób niekonfliktowy współistnieje z różnorodnością biologiczną,
- dalsze prace w kierunku racjonalnego użytkowania zasobów leśnych przez kształtowanie ich właściwej struktury gatunkowej i wiekowej, z zachowaniem bogactwa biologicznego. Oznacza to rozwijanie idei trwale zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej,
- racjonalizacja gospodarowania zasobami wód powierzchniowych i podziemnych w taki sposób, aby uchronić gospodarkę narodową od deficytów wody i zabezpieczyć przed skutkami powodzi oraz zwiększenie samofinansowania gospodarki wodnej. Naczelnym zadaniem jest dążenie do maksymalnej oszczędności zasobów wodnych na cele przemysłowe i konsumpcyjne, zwiększenie retencji wodnej oraz skuteczna ochrona głównych zbiorników wód podziemnych przed zanieczyszczeniem,
- rozpowszechnianie dobrych praktyk rolnych i leśnych, zgodnych z zasadami rozwoju zrównoważonego,
- przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno-błotnych przez czynniki antropogenne,
- ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac geologicznych i eksploatacji kopalni,
- eliminacja nielegalnej eksploatacji kopalni,
- wzmocnienie ochrony niezagospodarowanych złóż kopalni w procesie planowania przestrzennego,
- całkowita likwidacja emisji substancji niszczących warstwę ozonową przez wycofanie ich z obrotu i stosowania na terytorium Polski,
- znaczne zwiększenie odzysku energii z odpadów komunalnych w sposób bezpieczny dla środowiska,
- eliminacja kierowania na składowiska zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego oraz zużytych baterii i akumulatorów,
- pełne zorganizowanie krajowego systemu zbierania wraków samochodów i demontaż pojazdów wycofanych z eksploatacji.

Na dzień sporządzenia niniejszego *Programu* podstawowym dokumentem strategicznym na poziomie krajowym, który określa cele do osiągnięcia w obszarze rozwoju społeczno – gospodarczego oraz warunki, które powinny zapewnić ten rozwój jest *Strategia Rozwoju Kraju 2007 – 2015*.

Powyższa *Strategia* sporządzona została zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, czyli równorzędnego uwzględniania rozwoju gospodarczego, społecznego i ochrony środowiska. Celem *Strategii*, która uwzględnia też cele Unii Europejskiej w zakresie zrównoważonego rozwoju, jest polepszenie jakości życia mieszkańców Polski. Jednym z pięciu priorytetów *Strategii* jest poprawa infrastruktury technicznej i społecznej. W ramach tego priorytetu wskazuje się na konieczność realizacji inwestycji z zakresu ochrony środowiska służących ochronie zasobów wodnych, poprawie czystości wód i powietrza, zapewniających oszczędność energii i zabezpieczających przed katastrofami naturalnymi. Ujęte w *Strategii* cele pozwolą na efektywne wykorzystanie funduszy krajowych oraz unijnych. *Strategia* jest źródłem odniesienia dla innych strategii i programów krajowych, regionalnych i lokalnych.

Priorytety, obszary i system wdrażania funduszy unijnych takich jak: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności na lata 2007 – 2013 określa *Narodowa Strategia Spójności 2007 – 2013*.

Cel strategiczny NSS to zapewnienie warunków do wzrostu konkurencyjności gospodarki. Realizacja NSS odbywa się poprzez Programy Operacyjne (zarządzane przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego) i szesnaście Regionalnych Programów Operacyjnych (zarządzanych przez zarządy województw). Wśród Programów Operacyjnych wyróżnia się m.in. *PO Infrastruktura i Środowisko*, którego celem jest wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionów Polski poprzez rozwój infrastruktury przy uwzględnieniu zasad ochrony środowiska, zdrowia społeczeństwa, zachowania tożsamości kulturowej i rozwoju spójności terytorialnej. W *PO Infrastruktura i Środowisko* określono osiem priorytetów, związanych z ochroną i kształtowaniem środowiska:

- 1) Gospodarka wodno – ściekowa
- 2) Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi
- 3) Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska
- 4) Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska
- 5) Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych
- 6) Transport przyjazny środowisku
- 7) Bezpieczeństwo transportu i krajowe sieci transportowe
- 8) Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku.

Na poziomie województwa dokumentem nadrzędnym wytyczającym cele i kierunki działań m. in. w zakresie polityki ekologicznej (ochrony środowiska) jest

Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do roku 2020. Cele sformułowane w *Strategii* zostały zaadaptowane dla potrzeb wojewódzkiego programu ochrony środowiska. Zachowany jest więc ścisły związek *Strategii* z *Programem ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego*, który stanowi rozwinięcie *Strategii rozwoju województwa* w odniesieniu do ochrony środowiska. Poniższe cele określone w *Strategii* są jednocześnie celami głównymi polityki ekologicznej województwa, wynikającymi z polityki ekologicznej państwa, ujętymi w *Programie ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego*:

- 1) zmniejszanie zanieczyszczeń środowiska,
- 2) zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii oraz rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej,
- 3) utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych,
- 4) zwiększenie lesistości i ochrona lasów,
- 5) poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego,
- 6) podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej.

Zagadnienia ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego uwzględnia także *Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Mazowieckiego*, według którego priorytetowymi kierunkami polityki przestrzennej jest poprawa warunków funkcjonowania środowiska przyrodniczego. Odnoszą się one do dwóch sfer jakości środowiska: *ochrony walorów przyrodniczych* oraz *poprawy standardów środowiska*.

Ochrona walorów przyrodniczych realizowana jest poprzez stworzenie spójnego systemu obszarów chronionych (w drodze zwiększenia ich powierzchni) obejmującego:

- wzmocnienie ochrony unikatowych dolin rzecznych i ich otoczenia,
- zapewnienie ciągłości powiązań przyrodniczych (korytarze ekologiczne regionalne i ponadregionalne),
- objęcie ochroną obszarów wodno-błotnych, stanowiących siedliska szczególnie ważne dla zachowania różnorodności biologicznej,
- zwiększenie lesistości i ochrona lasów.

Poprawa standardów środowiska realizowana będzie poprzez:

- zachowanie korzystnych warunków aerosanitarnych (ograniczenie emisji pyłowych i gazowych, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, proekologiczne inwestycje w miejskich systemach transportowych, ograniczenie „niskiej emisji”),
- racjonalizację gospodarki wodnej (poprawa jakości zasobów, porządkowanie gospodarki wodno – ściekowej przez budowę sprawnych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków, eliminacja zrzutów substancji niebezpiecznych do wód powierzchniowych i przesączania do wód podziemnych, zwiększenie retencji),

- ochronę gleb przez poprawę ich jakości,
- uporządkowanie i stworzenie spójnego systemu gospodarki odpadami,
- ochronę przed skutkami powodzi (poprawa stanu istniejących urządzeń i budowa niezbędnych zabezpieczeń, prowadzenie robót utrzymaniowych, zakaz zabudowy terenów zalewowych) – zbyt daleko posunięta ochrona walorów przyrodniczych może negatywnie wpływać na ochronę przeciwpowodziową przyległych terenów.

W *Programie Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2007 – 2010 z uwzględnieniem perspektywy do 2014 r.* określono szereg zadań o charakterze priorytetowym, stanowiących merytoryczną podstawę lokalnych programów ochrony środowiska. Niniejszy *Program* kontynuuje politykę ekologiczną województwa przyjętą w *Programie Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego 2003 – 2011* szczególnie w zakresie polityki długoterminowej (uzyskanie poprawy stanu środowiska jest procesem długotrwałym). Nadrzędnym celem polityki ekologicznej województwa mazowieckiego jest: *ochrona walorów przyrodniczych i poprawa standardów środowiska.*

Cele główne *Programu* obejmują:

- zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska (dotyczy wód powierzchniowych i podziemnych, gleb, odpadów, powietrza atmosferycznego, hałasu i promieniowania elektromagnetycznego),
- zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii oraz rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej (w szczególności w rolnictwie, transporcie i eksploatacji kopalni),
- utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych,
- zwiększenie lesistości i ochrona lasów,
- poprawę bezpieczeństwa ekologicznego (w zakresie ochrony przed powodzią, suszą, osuwiskami i pożarami, a także zmniejszenia ryzyka związanego z transportem substancji niebezpiecznych oraz występowaniem awarii przemysłowych),
- wzrost poziomu wiedzy ekologicznej (w zakresie edukacji ekologicznej w społeczeństwie, a także w działalności gospodarczej).

W powyższym *Programie* określono również następujące priorytety ekologiczne dla województwa mazowieckiego:

- ochrona zasobów wodnych, ochrona przed powodzią i suszą, gospodarka wodno-ściekowa,
- racjonalna gospodarka odpadami,
- ochrona powietrza atmosferycznego przed zanieczyszczeniami,
- ochrona i zwiększanie zasobów przyrody, w szczególności różnorodności biologicznej.

Poza w/w priorytetami ekologicznymi ważne dla poprawy stanu środowiska naturalnego jest uwzględnienie w *Programie* zadań dotyczących:

- ochrony przed hałasem (w szczególności drogowym),
- ochrony powierzchni ziemi (gleby i zasobów surowców mineralnych),
- racjonalizacji wykorzystania zasobów surowców i energii (w tym energii odnawialnej),
- ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym,
- ochrony przed skutkami poważnych awarii przemysłowych,
- wzmacnianie systemu zarządzania ochroną środowiska,
- poprawy świadomości ekologicznej społeczeństwa.

W „*Programie Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2007 – 2010 z uwzględnieniem perspektywy do 2014 r.*” określono szereg zadań o charakterze priorytetowym do zrealizowania do roku 2014. Część z nich, ze względu na uwarunkowania, dotyczy także gminy Zatory.

Zostały one zaprezentowane w poniższej tabeli nr 1.

Tabela nr 1. Kierunki działań przewidziane do realizacji do 2014 r. określone w „Programie ochrony środowiska dla województwa mazowieckiego ...” odnoszące się do uwarunkować gminy Zatory

Cel główny	Kierunki działań do 2014 r.
Zmniejszanie zanieczyszczeń środowiska (wód powierzchniowych, podziemnych, gleb, powietrza, dotyczy to również odpadów, hałasu i promieniowania elektromagnetycznego)	<ul style="list-style-type: none"> - budowa oczyszczalni ścieków komunalnych i systemów kanalizacji zbiorczej - ograniczanie spływu zanieczyszczeń powierzchniowych z rolnictwa - zapewnienie mieszkańcom wody pitnej dobrej jakości - wspieranie realizacji indywidualnych systemów oczyszczania ścieków w zabudowie rozproszonej - wprowadzanie produkcji rolnej zgodnie z ustawą o rolnictwie ekologicznym - zagospodarowanie gleb w sposób, który odpowiada w pełni ich przyrodniczym walorom i klasie bonitacyjnej - podnoszenie poziomu wiedzy użytkowników gleb i gruntów (system szkoleń) - ochrona zwartych kompleksów terenów rolnych o wysokich wartościach bonitacyjnych przeznaczonych do produkcji rolnej poprzez egzekucję w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego odpowiednich zapisów, - prowadzenie edukacji ekologicznej w zakresie prawidłowej gospodarki odpadami, - doskonalenie systemu selektywnej zbiórki odpadów w celu osiągnięcia odpowiednich poziomów odzysku i recyklingu dla osiągnięcia odpowiednich limitów odzysku i recyklingu odpadów, - skierowanie w roku 2015 na składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne nie więcej niż 44% (wagowo) całkowitej ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji (w stosunku do roku 1995), - skierowanie w roku 2011 na składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne nie więcej niż 63% (wagowo) całkowitej ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji (w stosunku do roku 1995), - eliminowanie węgla jako paliwa w kotłowniach lokalnych i gospodarstwach domowych, - zwiększanie wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w szczególności energii geotermalnej i biomasy, - promocja ekologicznych nośników energii

Cel główny	Kierunki działań do 2014 r.
<p>Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska (wód powierzchniowych, podziemnych, gleb, powietrza, dotyczy to również odpadów, hałasu i promieniowania elektromagnetycznego)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - preferowanie małokonfliktowych lokalizacji obiektów przemysłowych przy opracowywaniu planów zagospodarowania przestrzennego i w procedurach inwestycyjnych, - wprowadzenie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów poświęconych ochronie przed polami elektromagnetycznymi z wyznaczeniem stref ograniczonego użytkowania m.in. wokół urządzeń elektroenergetycznych, radiokomunikacyjnych i radiolokacyjnych, - optymalizacja zużycia wody poprzez propagowanie wśród indywidualnych użytkowników oszczędnego korzystania z wody, - pełne zidentyfikowanie i zinstytucjonalizowanie poborów wód powierzchniowych i podziemnych, w szczególności w zakresie poborów dla celów bytowych i rolniczych
<p>Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii oraz rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej (w szczególności w rolnictwie, transporcie i eksploatacji kopalni)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - upowszechnianie wykorzystywania odnawialnych źródeł energii, - promocja ekologicznych nośników energii, - zwiększanie wykorzystania odnawialnych źródeł energii, - ograniczanie spływu zanieczyszczeń azotowych ze źródeł rolniczych, - rozbudowa sieci kanalizacyjnych na terenach wiejskich i oczyszczalni przydomowych, - stosowanie zasad Dobrej Praktyki Rolniczej, - podnoszenie poziomu wiedzy rolników na temat stosowania nawozów sztucznych i naturalnych (system szkoleń i doradztwa rolniczego), - propagowanie rolnictwa ekologicznego i agroturystyki
<p>Utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych, ochrona ekosystemów cennych pod względem przyrodniczym, ochrona i rozwój ekosystemów leśnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> - motywowanie społeczności lokalnych do działań na rzecz utrzymania walorów przyrodniczych, - wyznaczanie i tworzenie zwartych kompleksów leśnych oraz leśnych pasów izolacyjnych - zwiększenie powierzchni lasów państwowych, - upowszechnianie biologicznych i ekologicznych metod ochrony lasów, - upowszechnianie funkcji edukacyjnych lasów
<p>Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego (w zakresie ochrony przed powodzią, suszą, osuwiskami i pożarami, a także zmniejszenie ryzyka związanego z transportem substancji niebezpiecznych oraz występowaniem awarii przemysłowych)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wdrożenie systemów ostrzegania i ochrony przeciwpowodziowej, - tworzenie warunków dla właściwego zagospodarowania terenów zagrożonych powodzią oraz suszą hydrologiczną, - zwiększanie retencyjności zlewni oraz poprawa stanu technicznego urządzeń zabezpieczenia przeciwpowodziowego, realizacja „Programu Małej Retencji Województwa Mazowieckiego”, - zwiększenie liczby inwestycji związanych z budową i modernizacją obwałowań przeciwpowodziowych wzdłuż rzek, - sukcesywne modernizowanie (wymiana, uzupełnienie) sprzętu dla jednostek ochotniczych straży pożarnych, - propagowanie zasad przeciwdziałania zagrożeniu pożarowemu
<p>Wzrost poziomu wiedzy ekologicznej (w zakresie edukacji ekologicznej społeczeństwa i w działalności gospodarczej)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - rozszerzenie zakresu szkoleń dla pracowników administracji publicznej w zakresie edukacji ekologicznej, podejmowania decyzji o realizacji inwestycji mogących pogorszyć stan środowiska, współpracy z organizacjami pozarządowymi, itp., - organizowanie akcji promocyjnych i konkursów w zakresie efektywności energetycznej, oszczędzania wody, ochrony przed hałasem oraz zrównoważonego transportu - upowszechnianie w społeczeństwie wiedzy o ochronie lasu, - kształtowanie proekologicznych wzorców konsumpcji w gospodarstwie domowym prowadzących do zmniejszenia ilości odpadów i ich segregacji, - działania na rzecz wzrostu świadomości ekologicznej społeczności lokalnych, władz szczebla lokalnego w zakresie zrozumienia celów ochrony przyrody i różnorodności biologicznej, stałe podejmowanie działań informacyjnych, promocyjnych, edukacyjnych w formie audycji i publikacji w środkach masowego przekazu, kursów, szkoleń, wystaw, konkursów, imprez masowych itp., - upowszechnienie w społeczeństwie wiedzy o ochronie przyrody, jak też roli zadrzewień, - wzmacnianie etatowe komórek ochrony środowiska i gospodarki wodnej, - upowszechnianie wykorzystania odnawialnych źródeł energii

Główne cele *Programu ochrony środowiska dla powiatu pułtuskiego*, odnoszące się do specyfiki gminy Zatory, z podziałem na sektory ochrony środowiska, skonkretyzowano w sposób następujący:

Ochrona powietrza

- 1) Wyeliminowanie w lokalnych kotłowniach źródeł opalanych paliwem stałym i zastąpienie ich kotłami opalnymi gazem lub olejem niskosiarkowym, wykorzystanie energii niekonwencjonalnych (siłownie wiatrowe, pompy ciepłe, mała hydroenergetyka, odnawialne surowce energetyczne, źródła skojarzone)
- 2) Ograniczenie emisji substancji odorotwórczych, szczególnie na terenach wiejskich
- 3) Ograniczenie emisji zanieczyszczeń pochodzących ze środków transportu przez wprowadzenie nowych systemów komunikacyjnych, szczególnie na terenie miasta Pułtuska, przez które przebiegają trasy tranzytowe – budowa obwodnicy
- 4) Stopniowe eliminowanie przestarzałych technicznie pojazdów

W zakresie utrzymania i ochrony wód podziemnych

- 1) Objęcie monitoringiem wszystkich źródeł zanieczyszczenia mogących mieć wpływ na jakość wód podziemnych
- 2) Zintensyfikowanie systemu kontroli nieczynnych studni oraz ich likwidacja zgodnie z obowiązującymi przepisami
- 3) Nadrobienie zaległości związanych z budową sieci kanalizacji w stosunku do infrastruktury wodociągowej

Wody powierzchniowe

- 1) Systematyczna rozbudowa sieci kanalizacyjnej, zwłaszcza w Pułtusku i gminach, które posiadają oczyszczalnie ścieków
- 2) Uporządkowanie gospodarki ściekami deszczowymi
- 3) Kontynuacja budowy oczyszczalni ścieków w miejscowościach, które ich nie posiadają
- 4) Rozbudowa i modernizacja istniejących oczyszczalni ścieków komunalnych i przemysłowych, które nie oczyszczają ścieków w wymaganym stopniu
- 5) Zabezpieczenie terenów narażonych na zanieczyszczenia (np. parkingów) w postaci powierzchni szczelnych z odprowadzeniem podczyszczonych ścieków deszczowych

Gospodarka wodna

- 1) Przywracanie naturalnego charakteru ciekom (renaturalizacja cieków)
- 2) Modernizacja systemu melioracji użytków zielonych
- 3) Odtwarzanie zbiorników małej retencji
- 4) Poprawa jakości wody pitnej

Ochrona przed hałasem

- 1) Kontynuowanie działań związanych z ograniczeniem hałasu w zakładach przemysłowych, aby wyeliminować negatywne oddziaływanie akustyczne, zwłaszcza na znajdującą się w sąsiedztwie zabudowę mieszkaniową
- 2) Prowadzenie, zwłaszcza na terenie miast, monitoringu hałasu
- 3) Przyjęcie zasady lokalizacji zakładów uciążliwych wyłącznie na terenach przeznaczonych pod przemysł lub usługi (poprzez właściwe ustalenia w planach zagospodarowania przestrzennego)

Gospodarka odpadami

- 1) Egzekwowanie od właścicieli nieruchomości obowiązku racjonalnego usuwania odpadów dzięki czemu powinien być likwidowany problem dzikich wysypisk oraz spalania odpadów na powierzchni ziemi
- 2) Konsekwentne realizowanie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach
- 3) Wprowadzenie systemu zbiórki i utylizacji opakowań po środkach ochrony roślin
- 4) Rozwiązanie problemu utylizacji osadów ściekowych
- 5) Uporządkowanie gospodarki odpadami medycznymi
- 6) Stworzenie przez gminy odpowiednich warunków do usuwania padłych zwierząt
- 7) Rozwiązanie problemu prawidłowej utylizacji wraków samochodowych, łącznie z procesem demontażu

Ochrona zasobów geologicznych

- 1) Prowadzenie stałego nadzoru nad legalną eksploatacją złóż kopalin
- 2) Przyjęcie głównych kierunków rekultywacji: leśnej, rolniczej i wodnej

Ochrona przyrody

- 1) Wdrażanie Programu NATURA 2000
- 2) Właściwe utrzymanie i zagospodarowanie lasów nie stanowiących własności Skarbu Państwa
- 3) Kontynuacja realizacji programu zalesiania oraz zapewnienie odpowiednich środków na dotacje do zalesień
- 4) Objęcie szczególną ochroną gruntów leśnych

Rozdział 5. Podstawowe definicje z zakresu ochrony środowiska

W celu skutecznej realizacji niniejszego programu konieczne jest zdefiniowanie podstawowych pojęć z zakresu szeroko pojętej ochrony środowiska, których wyjaśnienie zawierają następujące akty prawne:

- *ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach*

- ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska
- ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach
- ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne
- ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody
- ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko

Emisja – wprowadzane bezpośrednio lub pośrednio, w wyniku działalności człowieka, do powietrza, wody, gleby lub ziemi: substancje oraz energie, takie jak ciepło, hałas, wibracje lub pola elektromagnetyczne

Gospodarowanie odpadami – to zbieranie, transport, odzysk i unieszkodliwianie odpadów, w tym również nadzór nad takimi działaniami oraz nad miejscami unieszkodliwiania odpadów

Hałas – dźwięki o częstotliwościach od 16 Hz do 16.000 Hz. Potocznie *hałasem* przyjęto definiować każdy dźwięk niepożądany lub szkodliwy dla zdrowia ludzkiego

Kompensacja przyrodnicza – zespół działań obejmujących w szczególności roboty budowlane, roboty ziemne, rekultywację gleby, zalesianie, zadrzewianie lub tworzenie skupień roślinności, prowadzących do przywrócenia równowagi przyrodniczej lub tworzenie skupień roślinności, prowadzących do przywrócenia równowagi przyrodniczej na danym terenie, wyrównania szkód dokonanych w środowisku przez realizację przedsięwzięcia i zachowanie walorów krajobrazowych

Monitoring – to:

- w ogólnym znaczeniu termin ten oznacza wielokrotne pomiary w celu określenia zmian w pewnym okresie
- w znaczeniu zawężonym termin ten oznacza systematyczne pomiary poziomu stężenia danego zanieczyszczenia wykonywane w odniesieniu do wybranego normatywu lub w celu oceny skuteczności określonego systemu i urządzeń oczyszczających

Obszar chronionego krajobrazu – obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnią funkcję korytarzy ekologicznych

Obszar specjalnej ochrony ptaków – obszar wyznaczony, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, do ochrony populacji dziko występujących ptaków jednego lub wielu

gatunków, w którego granicach ptaki mają korzystne warunki bytowania w ciągu całego życia, w dowolnym jego okresie albo stadium rozwoju

Obszary Natura 2000 – to obszary, o których mowa w art. 25 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody oraz proponowane obszary mające znaczenie dla Wspólnoty Europejskiej

Odpady – wszystkie przedmioty oraz substancje stałe, a także nie będące ściekami substancje ciekłe powstające w wyniku prowadzenia działalności gospodarczej lub bytowania człowieka, nieprzydatne w miejscu lub czasie, w którym powstały i nie przeznaczone do zagospodarowania w określonym miejscu i czasie. Za odpady uważa się również osady ściekowe

Ochrona środowiska – to podjęcie lub zaniechanie działań, umożliwiające zachowanie lub przywracanie równowagi przyrodniczej; ochrona ta polega w szczególności na:

- racjonalnym kształtowaniu środowiska i gospodarowaniu zasobami środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju
- przeciwdziałaniu zanieczyszczeniom
- przywracaniu elementów przyrodniczych do stanu właściwego

Odzysk – to wszelkie działania, niestwarzające zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska, polegające na wykorzystaniu odpadów w całości lub w części, lub prowadzące do odzyskania z odpadów substancji, materiałów lub energii i ich wykorzystania, określone w załączniku nr 5 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach

Ostoja – miejsce o warunkach sprzyjających egzystencji roślin, zwierząt lub grzybów zagrożonych wyginięciem lub rzadkich gatunków

Park krajobrazowy – obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju

Pomniki przyrody – to pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie.

Powszechne korzystanie ze środowiska – przysługuje z mocy ustawy każdemu i obejmuje korzystanie ze środowiska, bez użycia instalacji, w celu zaspokojenia potrzeb osobistych oraz gospodarstwa domowego, w tym wypoczynku oraz uprawiania sportu, w

zakresie wprowadzania do środowiska substancji lub energii. Korzystanie ze środowiska wykraczające poza ramy korzystania powszechnego może być, w drodze ustawy, obwarowane obowiązkiem uzyskania pozwolenia, ustalającego w szczególności zakres i warunki tego korzystania, wydanego przez właściwy organ ochrony środowiska

Powszechne korzystanie z wód – przysługuje z mocy ustawy każdemu i służy do zaspokajania potrzeb osobistych, gospodarstwa domowego lub rolnego, bez stosowania specjalnych urządzeń technicznych, a także do wypoczynku, uprawiania turystyki, sportów wodnych oraz, na zasadach określonych w przepisach odrębnych, amatorskiego połowu ryb. Powszechne korzystanie z wód nie obejmuje:

- wydobywania kamienia, żwiru, piasku oraz innych materiałów z morskich wód wewnętrznych wraz z wodami Zatoki Gdańskiej oraz z wód morza terytorialnego
- wycinania roślin z wód lub brzegu
- wydobywania kamienia i żwiru z potoków górskich

Poważna awaria – to zdarzenie, w szczególności emisję, pożar lub eksplozję, powstałe w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem

Recykling – to taki odzysk, który polega na powtórным przetwarzaniu substancji lub materiałów zawartych w odpadach w procesie produkcyjnym w celu uzyskania substancji lub materiału o przeznaczeniu pierwotnym lub o innym przeznaczeniu, w tym też recykling organiczny, z wyjątkiem odzysku energii

Równowaga przyrodnicza – to stan, w którym na określonym obszarze istnieje równowaga we wzajemnym oddziaływaniu: człowieka, składników przyrody żywej i układu warunków siedliskowych tworzonych przez składniki przyrody nieożywionej

Siedlisko przyrodnicze – obszar lądowy lub wodny, naturalny, półnaturalny lub antropogeniczny, wyodrębniony w oparciu o cechy geograficzne, abiotyczne i biotyczne

Specjalny obszar ochrony siedlisk – obszar wyznaczony, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, w celu trwałej ochrony siedlisk przyrodniczych lub populacji zagrożonych wyginięciem gatunków roślin lub zwierząt lub w celu odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych lub właściwego stanu ochrony tych gatunków

Szczególne korzystanie z wód – jest korzystaniem wykraczającym poza korzystanie powszechne lub zwykłe i obejmuje w szczególności:

- pobór oraz odprowadzanie wód powierzchniowych lub podziemnych
- wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi
- przerzuty wody oraz sztuczne zasilanie wód podziemnych
- piętrzenie oraz retencjonowanie śródlądowych wód powierzchniowych
- korzystanie z wód do celów energetycznych
- korzystanie z wód do celów żeglugi oraz spławu
- wydobywanie z wód kamienia, żwiru, piasku oraz innych materiałów, a także wycinanie roślin z wód lub brzegu
- rybackie korzystanie ze śródlądowych wód powierzchniowych

Ścieki – to wprowadzane do wód lub do ziemi:

- wody zużyte na cele bytowe lub gospodarcze
- ciekłe odchody zwierzęce, z wyjątkiem gnojówki i gnojowicy przeznaczonych do rolniczego wykorzystania w sposób i na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 26 lipca 2000 r. o nawozach i nawożeniu ⁸
- wody opadowe lub roztopowe, ujęte w systemy kanalizacyjne, pochodzące z powierzchni zanieczyszczonych, w tym z centrów miast, terenów przemysłowych i składowych, baz transportowych oraz dróg i parkingów o trwałej nawierzchni,
- wody odciekowe ze składowisk odpadów, wykorzystane solanki, wody lecznicze i termalne,
- wody pochodzące z odwodnienia zakładów górniczych, z wyjątkiem wód wtłaczanych do górotworu, jeżeli rodzaje i ilość substancji zawartych w wodzie wtłaczanej do górotworu są tożsame z rodzajami i ilością zawartymi w pobranej wodzie
- wody wykorzystane, odprowadzane z obiektów chowu lub hodowli ryb oraz innych organizmów wodnych, jeżeli przyrost ilości substancji, pochodzących z chowu lub hodowli ryb oraz innych organizmów wodnych, w wodzie odprowadzanej z tych obiektów jest większy niż wartości określone w warunkach wprowadzania ścieków do wód

Ścieki bytowe – to ścieki z budynków przeznaczonych na pobyt ludzi, z osiedli mieszkaniowych oraz z terenów usługowych, powstające w szczególności w wyniku ludzkiego metabolizmu oraz funkcjonowania gospodarstw domowych

Ścieki komunalne – to ścieki bytowe lub mieszanina ścieków bytowych ze ściekami przemysłowymi albo wodami opadowymi lub roztopowymi

⁸ Dz. U. Nr 89, poz. 991

Ścieki przemysłowe – to ścieki odprowadzane z terenów, na których prowadzi się działalność handlową lub przemysłową albo składową, niebędące ściekami bytowymi lub wodami opadowymi

Środowisko – to ogół elementów przyrodniczych, w tym także przekształconych w wyniku działalności człowieka, a w szczególności powierzchnia ziemi, kopaliny, wody, powietrze, zwierzęta i rośliny, krajobraz oraz klimat

Trwale zrównoważona gospodarka leśna – działalność zmierzającą do ukształtowania struktury lasów i ich wykorzystania w sposób i tempie zapewniającym trwałe zachowanie ich bogactwa biologicznego, wysokiej produktywności oraz potencjału regeneracyjnego, żywotności i zdolności do wypełniania, teraz i w przyszłości, wszystkich ważnych ochronnych, gospodarczych i socjalnych funkcji na poziomie lokalnym, narodowym i globalnym, bez szkody dla innych ekosystemów

Unieszkodliwianie odpadów – to poddanie odpadów procesom przekształceń biologicznych, fizycznych lub chemicznych określonym w załączniku nr 6 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach, w celu doprowadzenia ich do stanu, który nie stwarza zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska

Użytki ekologiczne – to zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej – naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania.

Walory krajobrazowe – wartości ekologiczne, estetyczne lub kulturowe obszaru oraz związane z nim rzeźbę terenu, twory i składniki przyrody, ukształtowane przez siły przyrody lub działalność człowieka

Zanieczyszczenie środowiska – to emisja, która może być szkodliwa dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska, może powodować szkodę w dobrach materialnych, może pogarszać walory estetyczne środowiska lub może kolidować z innymi, uzasadnionymi sposobami korzystania ze środowiska

Zbieranie odpadów – to każde działanie, w szczególności umieszczanie w pojemnikach, segregowanie i magazynowanie odpadów, które ma na celu przygotowanie ich do transportu do miejsc odzysku lub unieszkodliwiania

Zbieranie selektywne jest wymogiem ustawy o odpadach z dnia 27 kwietnia 2001 r. W przeciwieństwie do **systemu zbierania odpadów niesegregowanych** – jest to system oddzielnego zbierania dwóch lub więcej grup odpadów z podziałem według jasno określonych cech. Zbieranie selektywne może być realizowane wg różnych systemów zbierania, najczęściej uzależnionych od rodzaju zabudowy i będącego w dyspozycji sprzętu do zbierania i wywozu. Selektywną zbiórkę w systemie od drzwi do drzwi realizuje się zestawem pojemników wyróżniających się barwą. System zbierania przy krawężniku bazuje na zbieraniu części odpadów (surowców wtórnych) w worki foliowe. Ułatwieniem w prowadzeniu takiej zbiórki dla mieszkańca mogą być stelaże do worków

Zrównoważony rozwoju – rozumie się przez to taki rozwój społeczno – gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń

Zwykłe korzystanie ze środowiska – to takie korzystanie wykraczające poza ramy korzystania powszechnego, co do którego ustawa nie wprowadza obowiązku uzyskania pozwolenia

Zwykłe korzystanie z wód – przysługuje właścicielowi gruntu i służy zaspokojeniu potrzeb własnego gospodarstwa domowego oraz gospodarstwa rolnego. Prawo to nie stanowi prawa do wykonywania urządzeń wodnych bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego. Nie stanowi zwykłego korzystania z wód:

- nawadnianie gruntów lub upraw wodą podziemną za pomocą deszczowni
- korzystanie z wody podziemnej, jeżeli urządzenia do poboru wody umożliwiają pobór w ilości większej niż 5 m³ na dobę
- korzystanie z wód na potrzeby działalności gospodarczej
- wprowadzanie do wód lub do ziemi oczyszczonych ścieków, jeżeli ich ilość jest większa niż 5 m³ na dobę

Źródło emisji – to punkt lub obszar, z którego zachodzi wprowadzanie substancji lub energii do powietrza, wody, gleby lub ziemi

Rozdział 6. Ogólna charakterystyka Gminy Zatory

Rozdział 6.1. Podstawowe dane o gminie

Administracyjnie gmina Zatory położona jest w województwie mazowieckim, w południowo – wschodniej części powiatu pułtuskiego. Ogólna powierzchnia gminy obejmuje 121,62 km² (12.162 ha). Użytkowanie terenu w obrębie gminy prezentuje poniższa tabela nr 2 oraz wykres nr 1.

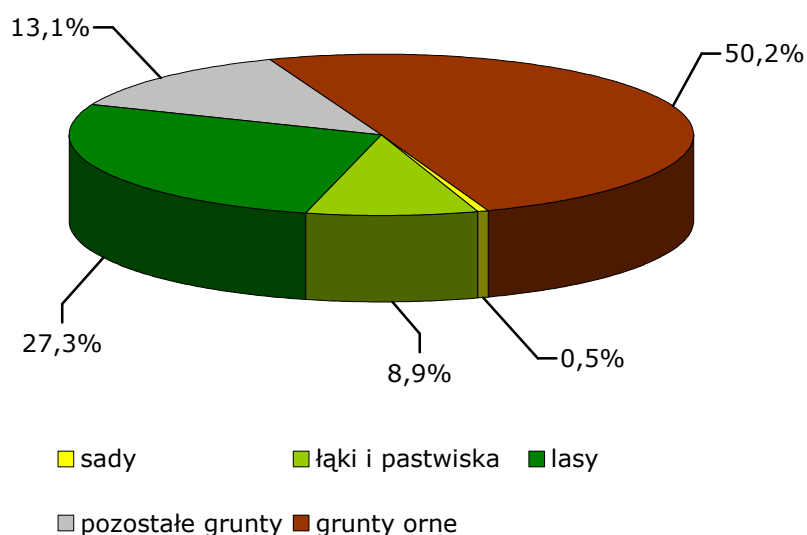
Liczba mieszkańców gminy wg danych ewidencji ludności na dzień 30 czerwca 2011 r. wynosiła 4.845 osób. Gęstość zaludnienia na terenie gminy wynosi 39 osób/ km².

Tabela nr 2. Użytkowanie terenu w gminie Zatory

Lp.	Sposób użytkowania	Powierzchnia terenu	
		ha	%
1.	użytki rolne, w tym	7.248,58	59,6
	- grunty orne	6.101,82	50,2
	- sady	65,14	0,5
	- łąki i pastwiska	1.081,62	8,9
2.	lasy	3.320,71	27,3
3.	pozostałe grunty	1.592,71	13,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy na dzień 30 czerwca 2011 r.

Wykres nr 1. Użytkowanie terenu w gminie Zatory

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy na dzień 30 czerwca 2011 r.

Gmina Zatory jest gminą typowo wiejską, zorganizowaną w 26 sołectw: Borsuki – Kolonia, Burlaki, Cieńsza, Ciski, Dębiny, Drwały, Gładczyn, Gładczyn Rządowy, Gładczyn Szlachecki, Kruczy Borek, Lemany, Lutobrok, Lutobrok – Folwark, Mierzęcin, Mystkowiec – Kalinówka, Mystkowiec – Szczucin, Nowe Borsuki, Pniewo, Pniewo – Kolonia, Przyłubie, Stawinoga, Śliski, Topolnica, Wiktoryn, Wólka Zatorska, Zatory.

W krajobrazie gminy przeważa rozproszona zabudowa zagrodowa. Ponad 80% sieci osadniczej stanowią miejscowości o liczbie ludności poniżej 200 mieszkańców. Podstawową formą własności budownictwa mieszkaniowego jest własność prywatna.

Dodatkowo, w sezonie letnim, ilość mieszkańców znacząco wzrasta w takich miejscowościach, jak: Borsuki Kolonia, Nowe Borsuki, Łęcino, Kruczy Borek, Śliski, Burlaki i Stawinoga.

Gmina Zatory ma charakter typowo rolniczy z nastawieniem gospodarczym na produkcję rolniczą. Dominującą formą własności w strukturze władania gruntami na obszarze gminy jest gospodarka indywidualna. Produkcję rolniczą prowadzi 1.124 gospodarstwa rolne. Średnia wielkość gospodarstw rolnych ogółem na terenie gminy kształtuje się na poziomie ok. 6,55 ha. Wiodącą pozycję produkcji roślinnej na terenie gminy zajmują zboża i ziemniaki, w hodowli zaś bydło i trzoda chlewna. Na terenie gminy funkcjonują także kurniki (nie podlegają one jednak obowiązkowi uzyskania IPPC).

Poza rolniczą działalność gospodarczą na terenie gminy Zatory prowadzi 327 podmiotów gospodarczych⁹, w tym najliczniej występują:

- podmioty z sekcji handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle – 70 podmioty,
- podmioty z sekcji budownictwo – 50 podmioty,
- podmioty z sekcji transport i gospodarka magazynowa – 33 podmioty.

Największa liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowana została na terenie m. Zatory i Pniewo. Ważniejsze podmioty funkcjonujące na terenie gminy to:

- stacje paliw w m. Zatory (TANK-GAZ) i Pniewo (AB-5),
- usługi tartaczne w m. Zatory i Nowe Borsuki,
- firma „KŁOS-PASZ” w Zatorach,
- firma „DREW-STOL” w Zatorach,
- gospodarstwo rolno – ogrodnicze „SADPOL” w m. Zatory,
- placówki medyczne oraz apteki w m. Zatory i Pniewo,
- lecznica weterynaryjne w m. Zatory i Pniewo.

⁹ dane Banku Danych Lokalnych, 2010 r., www.stat.gov.pl

Rozdział 6.2. Infrastruktura techniczna

Na terenie gminy Zatory funkcjonują dwa komunalne ujęcia wody (wraz ze stacjami uzdatniania), zaopatrujące w wodę wszystkie miejscowości zlokalizowane na terenie gminy.

Długość czynnej sieci wodociągowej na terenie gminy na koniec 2010 r. wynosiła 119,78 km wodociągu rozdzielczego i 29,37 km przyłączy wodociągowych prowadzących do budynków (1088 sztuk przyłączy). Liczba budynków mieszkalnych z przyłączem sieci wodociągowej wynosiła 1088 obiektów (w tym 1524 mieszkań w tych budynkach).

Na terenie gminy Zatory funkcjonują dwie oczyszczalnie ścieków – jedna stanowiąca własność Gminy Zatory, zlokalizowana w m. Zatory (odprowadzająca oczyszczone ścieki do rzeki Prut), druga – stanowiąca własność Osiedlowej Spółdzielni Mieszkaniowej w Gładczynie (odprowadzająca oczyszczone ścieki do rowu melioracyjnego).

Długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie gminy na koniec 2010 r. wynosiła 10,3 km sieci zbiorczej i 5,46 km przyłączy kanalizacyjnych prowadzących do budynków (389 sztuk przyłączy). Liczba budynków mieszkalnych z przyłączem sieci kanalizacyjnej wynosiła 389 obiektów (w tym 536 mieszkań w tych budynkach).

W przypadku pozostałych obiektów powstające ścieki socjalno – bytowe gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych (w ilości 592 sztuk na terenie całej gminy), a następnie wywożone taborem asenizacyjnym na gminną oczyszczalnię ścieków.

Na dzień sporządzenia niniejszej aktualizacji *Programu* na terenie gminy Zatory nie posiada lokalizacji funkcjonujące składowisko odpadów komunalnych oraz żadna inna instalacja służąca unieszkodliwieniu bądź odzyskowi odpadów komunalnych. W m. Zatory – Biele posiada lokalizację zamknięte składowisko odpadów innych niż niebezpieczne czy obojętne (przyjmowanie odpadów zostało zakończone 31 grudnia 2008 r.), pozostające w trakcie rekultywacji (decyzja Starosty Pułtuskiego z dnia 5 lipca 2011 r. znak sprawy RLO.6237.5.2011 – przewidująca rekultywację w kierunku leśnym, datę jej zakończenia ustalono na XII 2011 r.).

Na terenie gminy Zatory nie posiada lokalizacji gazociąg sieciowy. Ogrzewanie obiektów realizowane jest z indywidualnych źródeł ciepła. Dominującym źródłem ciepła na terenie gminy (ponad 90%) są kotłownie węglowe, zaś ekologiczne źródła ciepła stanowią niecałe 4%.

Układ komunikacyjny gminy oparty jest na dwóch drogach wojewódzkich: Pułtusk – Wyszaków, przebiegającej przez północno – wschodnią część gminy oraz Serock – Wyszaków, przebiegająca wzdłuż południowej granicy gminy.

Rozdział 6.3. Środowisko przyrodnicze

Ze względu na fakt, iż na dzień sporządzenia niniejszej aktualizacji *Programu ochrony środowiska* na terenie gminy Zatory nie posiada lokalizacji żadne funkcjonujące składowisko odpadów komunalnych bądź innych, ani inna instalacja do zagospodarowania jakiegokolwiek kategorii odpadów, a w okresie programowania poniższego *Programu* nie przewiduje się lokalizacji na terenie gminy nowego składowiska odpadów lub innych instalacji do zagospodarowania odpadów, w szczególności komunalnych w niniejszym dokumencie pominięto przedstawienie charakterystyki elementów środowiska przyrodniczego, tj. wody powierzchniowe i podziemne czy warunki geologiczne.

Charakterystyka ta została w sposób szczegółowy przedstawiona w pierwszym „*Programie ochrony środowiska dla Gminy Zatory w latach 2004 – 2011*”.

Na terenie gminy, w miejscowości Zatory – Biele zlokalizowane jest zamknięte składowisko odpadów komunalnych, pozostające w trakcie rekultywacji oraz monitoringu poeksploatacyjnego, z którego wynika, iż nie stanowi ono żadnego zagrożenia dla środowiska przyrodniczego, a w szczególności wód podziemnych.

Rozdział 6.4. Jakość środowiska przyrodniczego

Głównym źródłem danych zawartych w niniejszym rozdziale są raporty opracowywane przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Warszawie dotyczące stanu środowiska w województwie mazowieckim. Najaktualniejsze dane pochodzą z następujących opracowań:

- „*Jakość i zagrożenia wód powierzchniowych w województwie mazowieckim*”. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2002 r.
- „*Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport za rok 2009*”, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2010 r.
- „*Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2007 r.*”, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2008 r.
- „*Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2008 r.*”, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2009 r.
- „*Stan czystości rzek na podstawie wyników badań wykonanych w ramach monitoringu środowiska w latach 2007 – 2009*”, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Warszawa 2010 r.
- „*Monitoring rzek w 2007 i 2008 r.*”, www.wios.warszawa.pl

Na terenie gminy Zatory obecnie żaden z elementów środowiska przyrodniczego nie jest poddawany cyklicznym badaniom monitoringowym w zakresie jakości, realizowanym przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska.

Ostatnie dostępne badania jakości środowiska przyrodniczego z terenu gminy Zatory pochodzą z lat 1999 – 2000 i dotyczą rzeki Prut, która w podanym okresie prowadziła wody III i IV klasy jakości.

W przypadku rzeki Narew problem czystości jej wód na terenie gminy Zatory stanowi problem ponadlokalny. Największy wpływ na stan czystości rzeki, zarówno na terenie gminy, jak i poza nią, mają ścieki socjalno – bytowe z gospodarstw domowych i obiektów użyteczności publicznej oraz spływy powierzchniowe z terenów rolnych (zawierające nawozy mineralne i organiczne oraz środki ochrony roślin). Pośrednim źródłem zanieczyszczenia rzeki Narew są także jej dopływy.

Na terenie gminy nie są prowadzone badania jakości wód prowadzonych przez rzekę Narew. W roku 2007 najbliższe w stosunku do obszaru gminy punkty pomiarowo – kontrolne na rzece znajdowały się:

- w górę rzeki – na 64,5 km biegu rzeki – punkt Pułtusk, gmina Pułtusk, powiat pułtuski,
- w dół rzeki – na 41,1 km biegu rzeki – punkt Wierzbica – powyżej ujścia Bugu, gmina Serock, powiat legionowski.

W poniższej tabeli nr 3 przedstawiono wyniki ostatnich badań monitoringowych dla powyższych punktów pomiarowo – kontrolnych.

W roku 2008 punkty pomiarowe w Pułtusku oraz Wierzbicy nie zostały uwzględnione w badaniach. W poniższej tabeli nr 4 przedstawiono jakość wód rzeki Narew w punktach zlokalizowanych najbliżej terenu gminy Zatory w 2008 r.

W tabeli nr 5 przedstawiono ocenę stanu wód rzeki Narew w stałych wieloletnich punktach pomiarowych w latach 2007 – 2008 (w roku 2009 jakość wód w punkcie pomiarowym Pułtusk nie była badana).

Tabela nr 3. Ocena jakości wód rzeki Narew w najbliższych położonych punktach pomiarowo – kontrolnych w stosunku do gminy Zatory

Rzeka	Punkt pomiarowo – kontr kont	Km biegu rzeki	Gmina	Klasa ogólna	Wyniki pomiarów wskaźników i substancji odpowiadających IV lub V klasie jakości wód					
					nazwa wskaźnika	klasa wskaźnika	jednostka	stężenia		
								średnio- roczne	maksymalne	minimalne
Narew	Pułtusk	64,5	Pułtusk	IV	barwa	IV	mg P/ l	25	40	15
					ChZT – Cr	IV	mg O ₂ / l	35,367	43,3	26
					azot Kjeldahla	IV	mg N/ l	1,118	2,14	0,78
					fenole lotne	IV	mg/ l	0,0075	0,012	0,004
					chlorofil „a”	IV	µg/ l	26,155	57,56	3,65
					og. lb. b. coli	IV	n/ 100 ml	18300	46000	2400
					selen	IV	mg Se/ l	0,035	0,051	0,024
					lb. b. coli fek.	IV	n/ 100 ml	14010,8	46000	930
Wierzbica – pow. ujścia Bugu	Serock	41,1	Serock	IV	barwa	IV	mg P/ l	37	50	25
					BZT ₅	IV	mg O ₂ / l	3,583	8	1
					ChZT – Mn	IV	mg O ₂ / l	10,265	13,9	7,18
					ChZT – Cr	IV	mg O ₂ / l	36,725	46,6	26,6
					chlorofil „a”	IV	µg/ l	36,688	82,2	2,65
					og. lb. b. coli	IV	n/ 100 ml	6903,3	46000	750
					azot Kjeldahla	V	mg N/ l	3,359	15,1	1,27
					selen	V	mg Se/ l	0,036	0,062	0,02

Źródło: Monitoring rzek w 2007 r., www.wios.warszawa.pl

Tabela nr 4. Zestawienie ocen jednolitych części wód powierzchniowych rzeki Narew w 2008 r.

Kod jednolitej części wód	Nazwa części wód	Nazwa punktu pomiarowo – kontrolnego	Km	Ocena – elementy biologiczne	Ocena – elementy fizykochemiczne	Ocena – substancje szczególnie szkodliwe	Ocena – elementy hydromorfologiczne	Stan/ potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	Stan ogólny wód
PLRW20002126599	Narew od Omulwi do zbiornika Dębe	Dyszobaba	119,70	1	3	0	0	umiarkowany	0	zły
PLRW200021269	Narew od Zalewu Zegrzyńskiego do ujścia	Nowy Dwór Mazowiecki	3,10	2	3	1	0	umiarkowany	1	zły

Źródło: *Monitoring rzek w 2008 r.*, www.wios.warszawa.pl

1.	Ocena – elementy biologiczne	Cyfry 1 – 5 odpowiadają klasom z <i>Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 20 sierpnia 2008 r. w sprawie klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych</i> (Dz. U. Nr 162, poz. 1008), 0 – brak wyników pomiarów wskaźników biologicznych
2.	Ocena – elementy fizykochemiczne	Ocena elementów fizykochemicznych: cyfry 1 – 3 odpowiadają klasom z powyższego <i>Rozporządzenia MŚ</i>
3.	Ocena – substancje szczególnie szkodliwe	Ocena substancji szczególnie szkodliwych ujętych w załączniku 5 z powyższego <i>Rozporządzenia MŚ</i> : 0 – oznacza brak przekroczeń, 1 – oznacza przekroczenia
4.	Ocena – elementy hydromorfologiczne	Ocena elementów hydromorfologicznych – ze względu na brak danych elementy hydromorfologiczne zostały pominięte przy ocenie stanu/ potencjału ekologicznego
5.	Stan chemiczny	Ocena substancji priorytetowych ujętych w załączniku 8 z powyższego <i>Rozporządzenia MŚ</i> : 0 – oznacza stan dobry, 1 – oznacza nie osiągnięcia stanu dobrego

Tabela nr 5. Ocena stanu wód rzeki Narew w punkcie pomiarowym Pułtusk w latach 2007 – 2008

	Rok 2007	Rok 2008
Klasyfikacja stanu ekologicznego wód	umiarkowany	umiarkowany
Klasyfikacja stanu chemicznego wód	dobry	dobry
Ocena stanu wód	zły	zły

Źródło: Stan czystości rzek na podstawie wyników badań wykonanych w ramach monitoringu środowiska w latach 2007 – 2009”, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Warszawa 2010 r.

W przypadku pozostałych rzek i cieków płynących brak jest rozpoznania czystości wód. Na terenie gminy nie są również prowadzone systematyczne badania jakości zwykłych wód podziemnych w ramach krajowego monitoringu w otworze.

Warunki aerosanitarnie na terenie gminy Zatory stanowią wypadkową emisji pochodzenia lokalnego i napływowego. Ze względu na przewagę wiatrów zachodnich i północno – zachodnich zanieczyszczenia o charakterze przemysłowym na teren gminy nawiewane są z terenu miasta Pułtusk.

Podstawowymi, lokalnymi źródłami zanieczyszczenia powietrza na terenie gminy Zatory są przede wszystkim obiekty komunalne i gospodarstwa indywidualne, wyposażone w lokalne kotłownie (ponad 90% opalane jest paliwem stałym), wykorzystujące jako źródło opału głównie węgiel kamienny, koks (ok. 80%) i biomasę (ok. 10%), małe obiekty produkcyjno – usługowe, instytucje użyteczności publicznej oraz źródła komunikacyjne. Na terenie gminy brak jest większych obiektów przemysłowych, które mogłyby w istotny sposób wpływać na pogorszenie stanu czystości powietrza.

W wyniku skumulowania emisji z palenisk gospodarstw domowych okresowo wokół wsi zlokalizowanych na terenach niżej położonych (inwersyjnych) może wystąpić pogorszenie warunków aerosanitarnych. Wśród głównych substancji zanieczyszczających, trafiających do powietrza atmosferycznego na terenie gminy wymienić należy: dwutlenek siarki (SO₂), tlenki azotu (N_xO_y), tlenek węgla (CO) oraz pyły. Specyficzny typ zanieczyszczenia powietrza stanowią odory, których źródłem są obiekty inwentarskie.

Na terenie gminy Zatory nie jest prowadzony monitoring jakości powietrza atmosferycznego. Badania takie prowadzone są na poziomie powiatu oraz w strefach, przez służby Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska. Wyniki powyższych badań dla powiatu pułtuskiego za rok 2006 prezentuje poniższa tabela nr 6.

Tabela nr 6. Emisja zanieczyszczeń do powietrza na terenie powiatu pułtuskiego

Lp.	Rodzaj zanieczyszczenia	Typ źródła	Wielkość emisji [Mg/ rok]
1.	dwutlenek siarki (SO ₂)	punktowe	119,22
2.	tlenki azotu (NO _x)	punktowe	48,62
3.	tlenek węgla (CO)	punktowe	179,93
4.	pył zawieszony PM 10	punktowe	16,94
5.	dwutlenek siarki (SO ₂)	powierzchniowe	110,69
6.	tlenki azotu (NO _x)	powierzchniowe	58,02
7.	tlenek węgla (CO)	powierzchniowe	156,92
8.	pył zawieszony PM 10	powierzchniowe	494,29
9.	dwutlenek siarki (SO ₂)	liniowe	6,96
10.	tlenki azotu (NO _x)	liniowe	96,93
11.	tlenek węgla (CO)	liniowe	230,85
12.	pył zawieszony PM 10	liniowe	54,61

Źródło: Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2006 r. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2007 r.

Klasyfikację strefy ciechanowsko – mławskiej (w skład której wchodzi powiat pułtuski), według danych zawartych w „Rocznej ocenie jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport za rok 2009” Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2010 r. prezentują poniższe tabele nr 7 oraz nr 8.

Tabela nr 7. Klasyfikacja terenu strefy ciechanowsko – mławskiej z uwzględnieniem kryteriów określonych w celu ochrony zdrowia

Substancja	Symbol klasy dla obszaru strefy nie obejmującego obszarów ochrony uzdrowiskowej dla poszczególnych czasów uśredniania stężeń		
	1 godzina*/ 24 godziny**	24 godziny*/ rok **	wynikowa
dla zanieczyszczeń mających określone poziomy dopuszczalne			
dwutlenek siarki	A*	A*	A
dwutlenek azotu	A*	A**	A
pył PM10	C**	A**	C
benzen	-	A**	A
tlenek węgla	-	-	A
ołów	-	A**	A
dla zanieczyszczeń mających określone poziomy docelowe			
As (PM10)	-	A**	-
Cd (PM10)	-	A**	-
Ni (PM10)	-	A**	-
B/a/P (PM10) ¹	-	C**	-
ozon (O ₃) ²	poziom docelowy	-	C
	poziom celu długoterminowego	-	C

¹ - dla strefy ciechanowsko – mławska

² - dla strefy mazowieckiej

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport za rok 2009. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Warszawa 2010 r.

Tabela nr 8. Klasyfikacja terenu strefy ciechanowsko – mławskiej z uwzględnieniem kryteriów określonych w celu ochrony roślin

Substancja		Symbol klasy dla obszaru strefy
dwutlenek siarki		A
dwutlenek azotu		A
ozon (AOT40)*	poziom docelowy	A
	poziom celu długoterminowego	C

* - dla strefy mazowieckiej

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport za rok 2009. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Warszawa 2010 r.

Biorąc pod uwagę charakter zagospodarowania gminy Zatory, niskie uprzemysłowienie, moc i rozmieszczenie źródeł zanieczyszczenia powietrza oraz wysoką lesistość (mimo zakwalifikowania strefy ciechanowsko – mławskiej do klasy C dla pyły zawieszonych i B/a/P (PM10) oraz strefy mazowieckiej do klasy ozonu (O₃) jakość) stan sanitarny powietrza atmosferycznego na terenie gminy określić należy jako dobry.

Na terenie gminy Zatory nie są prowadzone pomiary natężenia hałasu oraz monitoring jakości klimatu akustycznego, co uniemożliwia dokonanie rzeczywistej oceny jakości środowiska gminy w tym zakresie.

Za jakość klimatu akustycznego w gminie odpowiedzialny jest głównie hałas komunikacyjny. Uciążliwość akustyczną stwarzają głównie drogi wojewódzkie oraz drogi powiatowe, charakteryzujące się większym natężeniem ruchu oraz większym udziałem transportu ciężkiego. Źródło hałasu na terenie gminy stanowią także drobne zakłady usługowo – produkcyjne, obiekty użyteczności publicznej oraz sezonowo maszyny rolnicze pracujące na polach.

Zarówno na terenie gminy Zatory, jak i całego powiatu pułtuskiego nie są prowadzone pomiary emisji pól elektromagnetycznych do środowiska. Na terenie gminy główne źródło pól elektromagnetycznych stanowią: urządzenia elektryczne wykorzystywane przez człowieka, sieci energetyczne oraz istniejące stacje bazowe telefonii komórkowej.

W chwili obecnej najistotniejszym czynnikiem powodującym degradację powierzchni ziemi, w tym gleb na terenie gminy Zatory jest działalność człowieka, a w szczególności nieprawidłowe użytkowanie rolnicze oraz nieprawidłowe zabiegi melioracyjne. Rolnictwo, gospodarka komunalna i komunikacja stanowią także źródło chemicznego skażenia gleb. Wszelkie zmiany we właściwościach chemicznych gleby

ujawniają się w szczególności w nadmiernym ich zakwaszeniu oraz naruszeniu równowagi jonowej. Negatywny wpływ na jakość gleb ma także nielegalne składowanie odpadów w miejscach do tego celu nieprzeznaczonych, bezpośrednio na powierzchni ziemi.

Na terenie gminy Zatory nie są prowadzone badania jakości gleb. Badaniem właściwości agrochemiczne gleb na terenie województwa mazowieckiego zajmuje się Stacja Chemiczno – Rolnicza w Warszawie – Wesołej. Badania te prowadzone są jednak wyłącznie na poziomie powiatu. Na ich podstawie właściwości agrochemicznych gleb na terenie powiatu pułtuskiego scharakteryzować można w sposób następujący:

- 1) *odczyn* – 61 – 80 % gleb bardzo kwaśnych i kwaśnych,
- 2) *potrzeby wapnowania* – 61 – 80 % gleb o potrzebach wapnowania koniecznych i potrzebnych,
- 3) *zasobność w fosfor* – 21 – 40 % gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości fosforu,
- 4) *zasobność w potas* – 61 – 80 % gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości potasu,
- 5) *zasobność w magnez* – 41 – 60 % gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości magnezu.

Na terenie powiatu pułtuskiego nie posiada lokalizacji punkt monitoringu chemizmu gleb ornych, prowadzonego przez Instytut Upraw, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach.

Na terenie gminy Zatory odpady wytwarzane są przez działające podmioty gospodarcze, gospodarstwa domowe i obiekty infrastruktury. Szczegółowo gospodarka odpadami na terenie gminy została omówiona w aktualizacji „*Planu gospodarki odpadami dla gminy Zatory na lata 2010 – 2013, z perspektywą na lata 2014 – 2017*”.

Według „*Krajowego Programu Zwiększania Lesistości*” lesistość kraju do roku 2020 ma wzrosnąć do 30%. W „*Programie Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2007 – 2010 z uwzględnieniem perspektywy do 2014 r.*” sformułowany został cel – zwiększenie lesistości i ochrona lasów. Wojewódzki *Program Ochrony Środowiska* planuje, aby do 2011 r. lesistość województwa wzrosła do 25%. Lasy i grunty leśne na terenie gminy Zatory obejmują nieco ponad 27% jej powierzchni. Biorąc powyższe pod uwagę samorząd gminny nie jest obecnie zobowiązany do podjęcia działań w powyższym zakresie.

Rozdział 6.4. Ochrona przyrody

Formy ochrony przyrody na terenie gminy Zatory reprezentowane są przez następujące obiekty:

- *faunistyczny rezerwat przyrody „Stawinoga”* – utworzony w 1981 r., zajmuje powierzchnię 146,51 ha (ok. 80% stanowią stawy i nieużytki rolne, nieco ponad jedną piątą – las), powstał z części dawnego gospodarstwa rybnego. Celem ochrony jest zachowanie miejsc lęgowych licznych gatunków ptaków związanych ze środowiskiem wodno – bagiennym i leśnym oraz miejsc odpoczynku i żerowisk ptaków przelotnych,
- *florystyczny rezerwat przyrody „Wielgolas”* – utworzony w 1981 r. Celem ochrony jest zachowanie fragmentu starodrzewu o cechach zespołu naturalnego. Przedmiotem ochrony jest ponad 120-letni drzewostan sosnowy, z dużym udziałem gatunków liściastych, głównie lipy i grabu. Zbiorowiskiem panującym w rezerwacie jest grąd, w którego runie występuje rzadki gatunek turzycy orzęsionej,
- *pomniki przyrody:*
 - dąb szypułkowy (obwód pnia – 395 cm) na cmentarzu kościelnym w Zatorach,
 - dwa dęby szypułkowe (obwód pnia – 343 i 340 cm) na cmentarzu w Zatorach,
 - klon zwyczajny (obwód pnia – 320 cm) w parku wiejskim w Zatorach,
 - cztery dęby szypułkowe (obwód pnia – 420, 335, 360 i 340 cm) w Nadleśnictwie Wielgolas, oddz. 1026,
 - dąb szypułkowy (obwód pnia – 380 cm) zwany „Dębem Kopernika” w Nadleśnictwie Zatory, oddz. 228,
 - dąb szypułkowy (obwód pnia – 476 cm) w Nadleśnictwie Wielgolas, oddz. 1026,
 - dąb szypułkowy (obwód pnia – 470 cm) zwany „Krzywulcem” w Nadleśnictwie Wielgolas, oddz. 84,
 - jesion wyniosły (obwód pnia – 300 cm) w parku wiejskim w Zatorach,
 - cyprysik (obwód pnia – 166 cm) w parku wiejskim w Zatorach.

Na terenie gminy wyznaczono jeden obszar NATURA 2000 – jest to obszar „Puszcza Biała” PLB 14007 (obejmujący na terenie gminy Zatory 7.376,5 ha), który w kwietniu 2004 r. został zakwalifikowany jako obszar specjalnej ochrony na podstawie Dyrektywy Rady 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikich ptaków, tzw. Dyrektywy Ptasiej, zaś w lipcu 2004 r. objęty został ochroną prawną na mocy *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków NATURA 2000*, określającego jego nazwę, położenie administracyjne, obszar i mapę, cel i przedmiot ochrony oraz sprawującego nadzór nad obszarem (obecnie obowiązuje

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków – Dz. U. Nr 25, poz. 133).

Puszcza Biała stanowi obszar typu D – OSO, który graniczy z innym obszarem NATURA 2000 – OSO lub SOO, ale się z nim nie przecina. Terytorialnie powiązany jest z obszarami: Dolina Dolnego Bugu (PLB 140001), Dolina Dolnej Narwi (PLB 140014) oraz Ostoja Nadbużańska (PLH 140011).

Analizowany obszar stanowi jeden z największych kompleksów leśnych na Mazowszu, usytuowany między Bugiem a Narwią. Najważniejszymi rzekami przepływającymi przez te lasy są: Brok, Struga, Tuchełka, Turka oraz Wymarkacz – dopływy Narwi i Bugu. Lasy w postaci kilka kompleksów, o różnym zwarcie, pokrywają większość obszaru ostoi. Obecnie posiadają one jedynie znaczenie gospodarcze. Teren zdominowany jest przez suche siedliska porośnięte sośninami w średnim wieku, a lokalnie występują drzewostany dębowo – grabowe, jesionowo – olszowe i olszowe. Niektóre fragmenty zbiorowisk leśnych mają zachowany prawie naturalny charakter. Na obszarze ostoi w dolinach potoków występują również łąki i zarośla wierzbowe oraz dwa małe kompleksy stawów rybnych. Dla analizowanego obszaru pokrycie przez poszczególne kategorie siedlisk prezentuje się w sposób następujący:

– lasy iglaste	- 51,0 %
– lasy liściaste	- 5,0 %
– lasy mieszane	- 5,0 %
– siedliska leśne (ogólnie)	- 1,0 %
– siedliska łąkowe i zaroślowe (ogólnie)	- 9,0 %
– siedliska rolnicze (ogólnie)	- 28,0 %
– inne tereny (wsi, drogi, śmietniska, kopalnie, tereny przem.)	- 1,0 %

Przedmiotem ochrony w ramach Puszczy Białej są gatunki ptaków wymienione w załączniku nr 2 do *Rozporządzenie Ministra Środowiska*.

Puszcza Biała stanowi ostoję ptasią o randze europejskiej. Występuje tu co najmniej 29 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 13 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W okresie lęgowej analizowany obszar zasiedla co najmniej 1% krajowej populacji następujących gatunków: bocian czarny, kraska (PCK), lelek. Istnieje niejasna informacja o gnieźdzeniu się dzierzby rudogłowej w 1993 r., później nie potwierdzona. Teren wymaga zbadania i waloryzacji.

Analizowany obszar NATURA 2000 stanowi również ostoję ptaków o znaczeniu międzynarodowym – PL058 Puszcza Biała (*Biala Forest*), kryteria BirdLife International: C1, C6. Gatunkami ptaków, których liczebność kwalifikuje Puszcze Białą do międzynarodowych ostoi ptaków to: *derkacz, lelek, kraska* oraz *świergotek polny*.

Na obszarze Puszczy Białej zidentyfikowano występowanie jednego gatunku ssaków wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/ 43/ EWG – jest to wilk (*Canis lupus*). Na terenie analizowanego obszaru nie zidentyfikowano występowania płazów i gadów oraz bezkręgowców wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/ 43/ EWG.

Na terenie Puszczy Białej nie występują siedliska wymienione w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej. Na terenie obszaru występują dwa gatunki roślin wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG: leniec bezpodkwiatowy (*Thesium ebracteatum*) oraz sasanka otwarta (*Pulsatilla patens*).

Siedliska analizowanego obszaru są silnie zdegradowane i wymagają szczególnej troski ze względu na utrzymanie istniejącego stanu ważnych dla Europy gatunków ptaków. Wzrost zagrożenia mógłby wystąpić w wypadku odstąpienia od obowiązujących obecnie zasad gospodarki leśnej.

Rozdział 6.5. Źródła energii odnawialnej

W celu identyfikacji zasobów energii odnawialnej na terenie województwa mazowieckiego oraz zakresu ich wykorzystania opracowany został „Program możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla Województwa Mazowieckiego”, 2006 r. W wyniku przeprowadzonych analiz określono przybliżony potencjał oraz szacunkowy poziom wykorzystania zasobów energii odnawialnej na terenie województwa, przy czym potencjał dla poszczególnych kierunków energetyki odnawialnej określony został na poziomie powiatów.

Na terenie powiatu pułtuskiego potencjalne źródło odnawialnej energii wodnej stanowi rzeka Narew. Jednak na dzień sporządzenia niniejszego *Programu ...* na terenie gminy Zatory nie przewidziano rozwoju energetyki wodnej.

Rozwój energetyki wiatrowej uwarunkowany jest występowaniem wiatrów o określonej prędkości oraz częstotliwości powtarzania się tych wiatrów. Jak wynika z zapisów *Programu możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii ...*, powiat pułtuski nie stanowi obszaru preferowanego do rozwoju energetyki wiatrowej. Na dzień sporządzenia niniejszego *Programu ...* na terenie gminy Zatory nie posiadają lokalizacji żadne źródła energii wiatrowej.

Według zapisów *Programu możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii ...* obszar gminy Zatory (rejonizacja Polski pod względem możliwości wykorzystania energii słonecznej), położony jest w regionie R III, dla którego potencjalna energia użytkowa w ciągu roku wynosi 985 kWh/m². Na dzień sporządzenia niniejszego dokumentu brak informacji o działających na terenie gminy kolektorach słonecznych.

Według zapisów *Programu możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii* ... moc cieplna z głębokich otworów na terenie powiatu pułtuskiego oszacowano na 10,9 MW. Na dzień sporządzenia niniejszego Programu ... na terenie gminy Zatory nie posiadają lokalizacji żadne obiekty energetyki geotermalnej. Ponadto według zapisów *Programu możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii* ..., powiat pułtuski nie stanowi obszaru preferowanego do rozwoju energetyki geotermalnej.

Typem energetyki odnawialnej, który posiada największe możliwości rozwoju na terenie powiatu pułtuskiego, w tym także gminy Zatory jest energetyka na bazie *biomasy stałej*, pod pojęciem której rozumieć należy stałe lub ciekłe substancje pochodzenia roślinnego i zwierzęcego, które ulegają biodegradacji, pochodzące z produktów, odpadów i pozostałości produkcji rolnej oraz leśnej, przemysłu przetwarzającego ich produkty, a także części pozostałych odpadów, które ulegają biodegradacji. Biomasa wykorzystuje się na cele energetyczne w następujący sposób:

- w procesach bezpośredniego spalania (np.: drewno, słoma),
- przetwarzanie na paliwa ciekłe (np.: estry oleju rzepakowego, alkohol),
- przetwarzanie na paliwo gazowe (np.: biogaz rolniczy, biogaz z oczyszczalni ścieków, gaz wysypiskowy).

Na terenie powiatu pułtuskiego potencjał energetyczny z zasobów biomasy kształtuje się następująco:

- z drewna z lasów – 47.892 GJ/ rok,
- z sadów – 930 GJ/ rok,
- z drewna odpadowego z dróg i miejskich terenów zurbanizowanych – 6.365 GJ/ rok,
- ze słomy – 169.151 GJ/ rok.

Rozdział 6.6. Wnioski z diagnozy stanu

Na podstawie przedstawionych powyżej informacji sporządzono analizę SWOT, dzięki której określono katalog silnych stron gminy oraz zidentyfikowano szanse i zagrożenia (w aspekcie ochrony i kształtowania środowiska). Powyższą analizę prezentuje tabela nr 9.

W tabeli nr 10 przedstawiono listę najpilniejszych problemów ekologicznych, ich przyczyny oraz proponowane sposoby rozwiązania.

Tabela nr 9. Analiza SWOT

Uwarunkowania wewnętrzne	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - dobry stan środowiska naturalnego - rzeka o unikatowych walorach przyrodniczych i krajobrazowych - niski poziom chemizacji środowiska naturalnego - tradycyjna gospodarka rolna, stanowiąca niskie obciążenie dla środowiska - brak przemysłu degradującego środowisko - rozpoczęte wdrażanie systemu zorganizowanej i selektywnej zbiórki odpadów komunalnych - wysoki stopień zwodociągowania gminy - niski stopień degradacji powierzchni ziemi - dobra jakość aerosanitarna powietrza 	<ul style="list-style-type: none"> - niski poziom wykorzystania alternatywnych źródeł energii - brak monitoringu stanu środowiska na terenie gminy - niski poziom skanalizowania gminy - brak wystarczających środków finansowych na realizację przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska i ochrony przyrody - występowanie dzikich wysypisk - składowanie jako dominujący sposób unieszkodliwiania odpadów - brak systemu zbierania odpadów niebezpiecznych występujących w strumieniu odpadów komunalnych
Uwarunkowania zewnętrzne	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - korzystne zasady oraz źródła finansowania przedsięwzięć i działań proekologicznych - rozwój systemu wspierania inicjatyw podmiotów gospodarczych zmierzających do uzyskania dofinansowania przedsięwzięć proekologicznych - wzrost popytu na zdrową żywność, agroturystykę i turystykę przyrodniczą - system programów rolno – środowiskowych 	<ul style="list-style-type: none"> - niestabilność przepisów prawnych - silna konkurencja o uzyskanie dodatkowych środków finansowych - niska wiedza na temat programów rolno – środowiskowych - niska wiedza na temat zasad ochrony środowiska w rolnictwie i działalności gospodarczej

Źródło: opracowanie własne

Tabela nr 10. Przyczyny i sposoby rozwiązywania problemów środowiskowych na terenie gminy Zatory

Problem ekologiczny	Główne przyczyny występowania problemu	Ogólne metody w zakresie przeciwdziałania problemowi
Ochrona wód powierzchniowych	<ul style="list-style-type: none"> - zanieczyszczenia pochodzące spoza gminy - niski poziom skanalizowania gminy 	<ul style="list-style-type: none"> - współpraca na rzecz zmniejszenia zanieczyszczeń spoza terenu gminy - dalsza sanitacja gminy - budowa przydomowych oczyszczalni ścieków
Ochrona wód podziemnych	<ul style="list-style-type: none"> - nieszczelne bezodpływowe zbiorniki asenizacyjne - dzikie wysypiska 	<ul style="list-style-type: none"> - kontrola szczelności bezodpływowych zbiorników ścieków - budowa przydomowych oczyszczalni ścieków - skanalizowanie gminy - likwidacja dzikich wysypisk odpadów
Ochrona powietrza atmosferycznego	<ul style="list-style-type: none"> - napływy zanieczyszczeń spoza terenu gminy - przestarzały system ogrzewania 	<ul style="list-style-type: none"> - modernizacja systemów ogrzewania - wprowadzanie alternatywnych źródeł energii
Gospodarka odpadami	<ul style="list-style-type: none"> - niski stopień selektywnej zbiórki odpadów komunalnych - niski poziom odzysku surowców wtórnych - brak selektywnej zbiórki odpadów niebezpiecznych ze strumienia komunalnego 	<ul style="list-style-type: none"> - wprowadzenie kompleksowej gospodarki odpadami na terenie całej gminy, uwzględniającej selektywną zbiórkę oraz odzysk surowców wtórnych - wprowadzenie selektywnej zbiórki odpadów niebezpiecznych ze strumienia komunalnego - edukacja ekologiczna społeczności

Źródło: opracowanie własne

Rozdział 7. Cele polityki ekologicznej dla Gminy Zatory

Mianem *celu* określić należy stan pozytywny, który chcemy osiągnąć w planowanym okresie dla rozwiązania określonego problemu. Można tworzyć dowolnie, w sensie ilości poziomów, rozbudowaną *hierarchię celów*, która jest graficznym przedstawieniem założonych relacji pomiędzy poszczególnymi celami i ich poszczególnymi poziomami zachowujących relacje logiczne, tj. cel niższego rzędu jest środkiem do osiągnięcia celu wyższego rzędu. Dla potrzeb budowy *Programu ochrony środowiska* przyjmuje się na ogół III – szczeblową hierarchię celów:

I poziom:	cel strategiczny
II poziom:	cele operacyjne
III poziom:	cele szczegółowe

Cel strategiczny to najbardziej ogólny cel, podstawowa idea przyszłego rozwoju i dotyczy przyszłości. W tym ujęciu poprawnie zdefiniowany cel nadrzędny stanowi punkt odniesienia dla wyznaczania celów niższego rzędu. Cel nadrzędny odpowiada na pytania: *dlaczego działamy ? do czego dążymy ? jaki cel mamy szansę w pewnym (na ogół dużym) stopniu osiągnąć, jeśli podejmiemy działania strategiczne ?* Cel nadrzędny to najwyższy poziom celów, który musi być rozpisany na cele bezpośrednie, czyli konkretne efekty, które chcemy osiągnąć za 10 – 15 lat.

Cel operacyjny w odróżnieniu do celu nadrzędnego to taki cel główny, który mamy osiągnąć w całości i za osiągnięcie którego ponosimy w pełni odpowiedzialność. Odpowiada na pytanie: *gdzie chcemy dojść ?*

Najważniejszym etapem określenia kierunku realizacji gminnej polityki ekologicznej jest określenie celów szczegółowych. O ile deklaracja celu nadrzędnego i celów bezpośrednich jest przekazem pewnych intencji w odniesieniu do przyszłości, to cele szczegółowe stanowią już konkretne „punkty docelowe”. Cele te wynikają z:

- analizy sytuacyjnej obszaru objętego programowaniem, jego mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń wynikających z uwarunkowań zewnętrznych,
- analizy problemów, z jakimi dany obszar się boryka.

Cele szczegółowe stanowią więc odzwierciedlenie konkretnych warunków zewnętrznych, jak i konkretnych wewnętrznych możliwości każdego obszaru.

Naczelną zasadą przyjętą w *Programie ochrony środowiska dla gminy Zatory* jest zasada zrównoważonego rozwoju w celu umożliwienia lepszego zagospodarowania istniejącego potencjału gminy.

Cele i działania proponowane w *Programie ochrony środowiska* powinny posłużyć do tworzenia warunków dla takich zachowań lokalnej społeczności, które w pierwszej

kolejności polegać będą na niepogarszaniu stanu środowiska przyrodniczego na tym terenie, a następnie na jego poprawie. Realizacja wytyczonych w *Programie* celów powinna spowodować zrównoważony rozwój gospodarczy, polepszenie warunków życia mieszkańców przy zachowaniu walorów środowiska naturalnego na terenie gminy.

Przy formułowaniu poniższych celów polityki ekologicznej gminy Zatory posługiwano się następującymi kryteriami:

- obiektywny wpływ na stan środowiska (im bardziej realizacja celu przyczynia się do poprawy stanu środowiska, tym cel ważniejszy),
- nieodwracalność problemu (priorytet mają cele i działania, które rozwiązują problemy pociągające za sobą poważne i nieodwracalne konsekwencje),
- efektywność działań (cel dający szybki rezultat, potrzebny do pokazania sukcesów we wdrażaniu programu),
- skuteczność ochrony środowiska (priorytetowe są te zadania, które dają duże rezultaty przy stosunkowo niskim koszcie wdrażania),
- wieloaspektowość zadań (są one warunkiem realizacji innych, istotnych celów),
- ich subiektywny wpływ na stan środowiska (zapotrzebowania mieszkańców),
- wykonalność procesu (możliwość realizacji w aspekcie czasu, liczby osób potrzebnych do realizacji, stopnia zaangażowania stron).

CEL STRATEGICZNY:

Gmina Zatory – gmina dbająca o jakość życia i bezpieczeństwo ekologiczne mieszkańców oraz przyjazna środowisku

CELE OPERACYJNE (BEZPOŚREDNIE):

- 1) *Rozbudowa infrastruktury technicznej.*
- 2) *Ochrona środowiska naturalnego przed zanieczyszczeniem.*
- 3) *Ochrona zasobów przyrodniczych i krajobrazowych.*
- 4) *Powszechna edukacja ekologiczna.*

CEL OPERACYJNY I – cele szczegółowe:

- 1) rozbudowa systemu zbiorczej kanalizacyjnej sanitarnej,
- 2) rozbudowa i modernizacja istniejącej sieci wodociągowej,
- 3) modernizacja lokalnych systemów grzewczych,
- 4) modernizacja dróg gminnych,

CEL OPERACYJNY II – cele szczegółowe:

- 1) likwidacja dzikich wysypisk śmieci,
- 2) rozszerzanie systemu selekcji zbiórki odpadów komunalnych,
- 3) intensyfikacja kontroli szamb, szczególnie na terenach letniskowych,

- 4) budowa przydomowych oczyszczalni ścieków.

CEL OPERACYJNY III – cele szczegółowe:

- 1) bieżąca ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych,
- 2) bieżąca konserwacja pomników przyrody,
- 3) zalesianie terenów nieprzydatnych rolniczo z równoczesnym prowadzeniem działań sprzyjających różnicowaniu struktury gatunkowej terenów leśnych.

CEL OPERACYJNY IV – cele szczegółowe:

- 1) edukacja kadry samorządowej „dla środowiska”,
- 2) edukacja lokalnej społeczności w zakresie racjonalnego korzystania ze środowiska,
- 3) edukacja lokalnej społeczności w zakresie zasad dobrej praktyki rolniczej (KDPR) oraz korzyści z wdrażania programów rolno – środowiskowych.

Rozdział 7.1. Gminne limity racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych i poprawy stanu środowiska

W związku z racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych i koniecznością ograniczenia wprowadzania zanieczyszczeń do środowiska ustalone zostały limity krajowe (do osiągnięcia do 2010 roku). W „II Polityce ekologicznej państwa”, przyjętej przez Radę Ministrów w czerwcu 2000 r. a następnie przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w sierpniu 2001 r., ustalone zostały następujące ważniejsze limity krajowe, związane z racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych i poprawą stanu środowiska:

- zmniejszenie wodochłonności produkcji o 50 % w stosunku do stanu w 1990 r. (w przeliczeniu na PKB i wartość sprzedaną w przemyśle),
- ograniczenie materiałowchłonności produkcji o 50 % w stosunku do 1990 r. w taki sposób, aby uzyskać co najmniej średnie wielkości dla państw OECD (w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PKB),
- ograniczenie zużycia energii o 50 % w stosunku do 1990 r. i 25 % w stosunku do 2000 r. (w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PKB),
- dwukrotne zwiększenie udziału odzyskiwanych i ponownie wykorzystywanych w procesach produkcyjnych odpadów przemysłowych w porównaniu ze stanem z 1990 r.,
- odzyskanie i powtórne wykorzystanie co najmniej 50 % papieru i szkła z odpadów komunalnych,
- pełna (100 %) likwidacja zrzutów ścieków nieoczyszczonych z miast i zakładów przemysłowych,

- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych, w stosunku do stanu z 1990 r. z przemysłu o 50 %, z gospodarki komunalnej (na terenie miast i wsi) o 30 % i ze spływu powierzchniowego – również o 30 %,
- ograniczenie emisji pyłów o 75 %, dwutlenku siarki o 56 %, tlenków azotu o 31 %, niemetanowych lotnych związków organicznych o 4 % i amoniaku o 8 % w stosunku do stanu w 1990 r.

Wszystkie wymienione krajowe limity dotyczą celów do osiągnięcia najpóźniej do 2010 r. Limity powyższe nie były korygowane przy sporządzaniu „Polityki ekologicznej państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010”, ani przy sporządzaniu „Polityki ekologicznej państwa w latach 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016”. Z uwagi na brak podstaw planistycznych nie można również dokonać podziału limitów krajowych na regionalne, a tym bardziej lokalne.

Dlatego też, dla gminy Zatory założono realizację polityki długoterminowej, opartej w sformułowane cele i działania, sprzyjającej osiągnięciu powyższych limitów krajowych bez ich definiowania na poziomie lokalnym.

Rozdział 7.2. Lista priorytetowych przedsięwzięć

W myśl sformułowanych przez Ministerstwo Środowiska *Wytycznych sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym* przyjęte zadania podzielono na:

- ***zadania własne gminy (W)*** – pod zadaniami własnymi należy rozumieć te przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji gminy,
- ***zadania koordynowane (K)*** – pod zadaniami koordynowanymi należy rozumieć pozostałe zadania związane z ochroną środowiska i racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, które są finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla powiatowego, wojewódzkiego i centralnego.

W poniższych tabelach nr 11 i 12 zaprezentowano priorytetowe przedsięwzięcia i działania w zakresie ochrony środowiska przewidziane do realizacji w okresie programowania niniejszego *Programu*.

Zaznaczyć należy, że jest to lista otwarta i w trakcie realizacji *Programu* może być modyfikowana, a jej modyfikacje uzależnione będą od dostępności środków finansowych, jakie gmina może zagwarantować w swoim budżecie na realizację działań inwestycyjnych, w oparciu o środki własne oraz zewnętrzne środki finansowe.

Tabela nr 11. Priorytetowe działania własne przewidziane do realizacji na terenie gminy Zatory na lata 2012 – 2019

Lp.	Przedsięwzięcie	Realizacja w latach	Źródła finansowania	Szacunkowe koszty realizacji
1.	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Pniewo	2010 – 2014	budżet gminy, fundusze UE, WFOŚ i GW	2.050.000,00
2.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Borsuki Kolonia	2011 – 2014		414.488,00
3.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Burlaki	2011 – 2014		710.000,00
4.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Cieńsza	2011 – 2013		503.500,00
5.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Drwały	2011 – 2014		410.000,00
6.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Lutobrok Folwark	2011 – 2014		400.000,00
7.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Przyłubie	2010 – 2014		1.500.000,00
8.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowościach Zatory – Stawinoga Kopaniec	2007 – 2013		2.102.700,00
9.	Rozbudowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Zatory	2010 – 2014		3.450.000,00
10.	Zakup kolektorów słonecznych	2011 – 2012		1.000.000,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Zatory

Tabela nr 12. Priorytetowe działania koordynowane przewidziane do realizacji na terenie Zatory w latach 2012 – 2019

Lp.	Działanie	Realizatorzy	Źródła finansowania
1.	Kontrola zagospodarowania ścieków bytowo – gospodarczych na terenie gminy	gmina, właściciele nieruchomości	środki własne właściciele nieruchomości
2.	Modernizacja kotłowni lokalnych i zbiorczych	gmina, właściciele nieruchomości	środki własne właściciele nieruchomości, fundusze celowe
3.	Edukacja mieszkańców w zakresie możliwości i konieczności oszczędzania wody w gospodarstwach domowych	Starostwo Powiatowe, gmina, organizacje samorządowe i pozarządowe	fundusze ekologiczne
4.	Inwentaryzacja źródeł zorganizowanej i rozproszonej emisji zanieczyszczeń do atmosfery	WIOS, Starostwo Powiatowe, gmina	fundusze ekologiczne
5.	Inwentaryzacja źródeł uciążliwości akustycznej		

Lp.	Działanie	Realizatorzy	Źródła finansowania
6.	Budowa zabezpieczeń przed uciążliwościami akustycznymi np. osłon, ekranów akustycznych	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych Zarząd Dróg Wojewódzkich zarządy dróg powiatowych i gminnych zarządcy obiektów	budżet państwa, środki UE, fundusze ekologiczne
7.	Ochrona obszarów cennych przyrodniczo	Wojewoda Mazowiecki, Starostwo Powiatowe, gmina, Nadleśnictwa	fundusze ekologiczne, budżet województwa, powiatu i gminy
8.	Budowa lokalnych zbiorników retencyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem rzeki Prut	samorząd wojewódzki, Starostwo Powiatowe, gmina, Nadleśnictwa	fundusze ekologiczne i celowe, budżet województwa, powiatu i gminy
9.	Sukcesywne zalesianie gruntów ornych V i VI klasy bonitacyjnej	Starostwo Powiatowe, gmina, Nadleśnictwa, właściciele lasów	fundusze ekologiczne, środki właścicieli gruntów, budżet państwa, środki Lasów Państwowych
10.	Wprowadzanie zadrzewień na brzegach rzek i lokalnych wododziałów		
11.	Rekultywacja terenów zdegradowanych	przedsiębiorcy, właściciele terenów, Starosta	środki inwestorów, fundusze ekologiczne, budżet powiatu
12.	Budowa płyt gnojowych	Starostwo Powiatowe, Gmina, rolnicy	środki właścicieli gospodarstw, fundusze celowe, budżet gminy i powiatu
13.	Organizacja szkoleń, warsztatów, seminariów poświęconych ochronie środowiska	gmina, Starostwo Powiatowe, firmy szkoleniowe, media	budżet własny, fundusze ekologiczne, środki przedsiębiorców, sponsorzy
14.	Organizacja imprez masowych związanych z ochroną środowiska: Dzień Ziemi, Dzień Ochrony Środowiska, Sprzątanie Świata	gmina, Starostwo Powiatowe, szkoły, media	budżet własny, fundusze ekologiczne, środki przedsiębiorców, sponsorzy
15.	Promowanie rolnictwa ekologicznego i agroturystyki	gmina, ODR, RCD Poświętne,	budżet własny, fundusze ekologiczne, fundusze realizatorów

Źródło: opracowanie własne

Realizacja powyższych działań i przedsięwzięć obejmować będzie następujące koszty finansowe:

- 1) *administracyjne* – sprowadzają się do kosztów ponoszonych na monitorowanie realizacji programu. Z kosztów osobowych należałoby wymienić te, które mogą być

związane ze zwiększeniem ilości zatrudnionych pracowników zajmujących się ochroną środowiska. Będą także obejmowały koszty związane z wydatkami na promocję, uczestnictwo w sympozjach, seminariach, targach czy zakup fachowej literatury,

- 2) *edukacyjne* – na które złożą się głównie nakłady na doprowadzenie do zwiększenia świadomości proekologicznej i to zarówno w realizowanych programach edukacyjnych w szkołach jak i akcjach edukacyjnych kierowanych do pozostałej części społeczności przy okazji realizacji inwestycji. Należy do nich też zaliczyć wydatki na nagrody w konkursach organizowanych w celach edukacyjnych,
- 3) *inwestycyjne* – będą najistotniejszą pozycją w realizacji projektu *Programu*. Muszą obejmować wydatki na przygotowanie inwestycji niezbędnych do jego realizacji i uzyskania wymiernych efektów.

Oszacowanie powyższych kosztów przedstawiono wyłącznie dla działań inwestycyjnych, zapisanych literalnie w budżecie gminy. W przypadku zadań koordynowanych określenie kosztów realizacji nie jest możliwe, gdyż ich realizacja w znacznej mierze uzależniona będzie od dostępności środków finansowych, które gmina będzie mogła wydatkować z budżetu bądź dodatkowo pozyskać ze źródeł zewnętrznych.

Rozdział 8. Edukacja ekologiczna

Koniecznym instrumentem realizacji *Programu ochrony środowiska dla gminy Zatory* jest edukacja ekologiczna mieszkańców. Bez świadomego włączenia różnych grup społecznych w realizację *Programu* nawet najlepsze działania na rzecz ochrony środowiska mogą się wydać nieskuteczne.

Działania podejmowane w tej sferze muszą być dostosowane do stanu świadomości mieszkańców i ich gotowości do przyjęcia nowych treści. Każda społeczność lokalna powinna mieć swoje tempo dochodzenia do założeń Agendy 21¹⁰. Nie chodzi o to, aby od razu myśleć o problemach globalnych i załamać się pod ich ciężarem. Zalecane są powolne, ale głębokie zmiany w naszej świadomości i postawach, to przyjęcie odpowiedzialności za stan najbliższego środowiska i codzienne systematyczne zachowania w domu. Grupy odbiorców, do których należy skierować treści edukacyjne to przede wszystkim:

- dzieci i młodzież (w tej grupie najłatwiej wykształcić trwałe zachowania),

¹⁰ „...Wiele osób nie rozumie ścisłych zależności pomiędzy działalnością człowieka a środowiskiem, ponieważ ich wiedza jest niedokładna lub niewystarczająca. Należy zwiększyć wrażliwość ludzi i ich zaangażowanie w procesie poszukiwania rozwiązań dotyczących problemów środowiska i rozwoju. Edukacja może ukształtować świadomość, jeśli chodzi o kwestie środowiska i etykę, wartości i postawy, umiejętności i zachowania potrzebne do zrównoważonego rozwoju” Dokument Programowy Konferencji „Środowisko i Rozwój” w Rio de Janeiro 1992 r.

- nauczyciele,
- animatorzy kulturalno – społeczni,
- rolnicy i ich rodziny,
- członkowie rad sołeckich,
- członkowie Rady Gminy i administracji samorządowej,
- mieszkańcy zagrożeni negatywnymi wpływami urbanizacji i przemysłu,
- pracodawcy.

Podstawowymi celami edukacji ekologicznej powinno być:

- przybliżenie mieszkańcom problematyki ochrony środowiska, związanej bezpośrednio z gminą i jej otoczeniem,
- trwałe zmiany w świadomości społecznej, prowadzące do zachowań nie szkodzących środowisku,
- zbudowanie poczucia odpowiedzialności za stan najbliższego środowiska,
- zachęcenie do podejmowania określonych działań na rzecz ochrony środowiska i przyrody w gminie,
- budowanie wspólnej płaszczyzny działań samorządu i mieszkańców, ich integracja przy rozwiązaniu problemów ochrony środowiska.

Realizacja edukacji ekologicznej musi odpowiadać trzem założeniom:

- edukacja ekologiczna promuje zachowania przyjazne środowisku,
- jest ona powiązana z *Programem ochrony środowiska*, a w szczególności z zadaniami inwestycyjnymi w zakresie ochrony środowiska, przyrody i zdrowia mieszkańców,
- uświadamia znaczenie i konieczność jednostkowych działań każdego mieszkańca na rzecz wspólnego dobra.

Działania edukacyjne wymagają odpowiedniego zorganizowania i ciągłości. Nie mogą być podejmowane incydentalnie i przypadkowo, bo nie spełnią dobrze swojej funkcji. Na terenie gminy realizację zadań edukacyjnych powinno się powierzyć albo grupie osób chcących aktywnie działać na rzecz ochrony środowiska i przyrody albo instytucji statutowo pełniącej rolę edukacyjną. Z pewnością potrzebna jest osoba, która umiejętnie zainspiruje i skoordynuje działania podejmowane w tym zakresie, utrzymując jednocześnie dobry kontakt z lokalnym samorządem. Odpowiednio prowadzona edukacja ekologiczna powinna być:

- dobrze zaplanowana, przygotowana i zgodna z przyjętym dla gminy programem edukacji ekologicznej,
- długotrwała i systematyczna,

- odpowiadająca aktualnym potrzebom gminy w zakresie realizacji przedsięwzięć dla ochrony środowiska i przyrody,
- zwracająca uwagę mieszkańców na problemy środowiskowe najbliższego otoczenia,
- skierowana do konkretnych grup odbiorców,
- ciekawa, autentyczna i niekonwencjonalna.

Skuteczna edukacja ekologiczna to wypadkowa wyżej wymienionych kryteriów. To czy spowoduje ona trwałe zmiany w świadomości społecznej okaże się po zmianie zachowań na bardziej proekologiczne. Może to dotyczyć m.in.:

- zmiany sposobu postępowania mieszkańców z odpadami,
- stosunku do ochrony przyrody,
- samorządowego podejmowania inicjatyw ekologicznych.

Rozdział 9. Zarządzanie realizacją Programu

Gminny program ochrony środowiska jest dokumentem o charakterze strategicznym. Stanowi instrument realizacji prawa miejscowego pozostając w ścisłym związku z planami zagospodarowania przestrzennego gmin oraz decyzjami związanymi z realizacją przedsięwzięć w zakresie gospodarki wodno – ściekowej, gospodarki odpadami, rozwojem terenów zielonych i innych.

Działania z zakresu ochrony środowiska podejmowane w gminie muszą być realizowane w oparciu o aktualny program ochrony środowiska. Aby jednak realizacja ta przebiegała spójnie z polityką regionalną konieczne jest przygotowanie struktur administracyjnych do ścisłej współpracy z organami dysponującymi znacznie szerszymi uprawnieniami wynikającymi z ich kompetencji. Nie mniej ważny jest wewnętrzny system usprawnień związanych z przepływem informacji i kompletnością decyzji administracyjnych wydawanych na szczeblu powiatowym i wojewódzkim.

Program ochrony środowiska pełni także szczególną rolę w *zarządzaniu środowiskiem*. Ze względu na to, że zarządzanie programem ochrony środowiska wymaga ustalenia roli i zakresu działania poszczególnych podmiotów zaangażowanych w jego realizację a także zorganizowanie struktury jego działania i systemu monitoringu, konieczna jest wspomniana już spójna koordynacja działań pomiędzy poszczególnymi szczeblami władz samorządowych i rządowych a także współpraca z pozostałymi partnerami. Zarządzanie środowiskiem obejmuje zestaw narzędzi i instrumentów realizacji programu, które są integralnie związane z kompetencjami oraz możliwościami realizacji zadań ochrony środowiska przez lokalny samorząd.

Pojęcie *zarządzania środowiskiem* jest w ogólnym ujęciu synonimem ogółu działań ukierunkowanych na ochronę środowiska. Podstawowym środkiem służącym do

zarządzania środowiskiem w skali gminy jest *gminny program ochrony środowiska*. Zarządzanie takie opiera się przede wszystkim (choć nie tylko) na instrumentach prawnych zawartych w przepisach powszechnie obowiązujących.

Termin *zarządzanie środowiskiem* ma także drugie, węższe znaczenie. Nawiązuje ono do idei wzmocnienia ochrony środowiska na drodze dobrowolnej samokontroli. Koncepcja taka wypracowana została zasadniczo z myślą o przedsiębiorstwach. Na płaszczyźnie europejskiej dwa najbardziej znane z takich systemów to EMAS oraz ISO.

Zarządzanie środowiskiem odbywa się na kilku szczeblach. W odniesieniu do terenu gminy zarządzanie środowiskiem jest realizowane przez samorząd gminny, powiatowy i administrację wojewódzką. Zadania z zakresu ochrony środowiska wykonują ponadto organy administracji niezespółonej m.in. regionalne zarządy gospodarki wodnej, nadleśnictwa. Dużą rolę w realizacji zadań na rzecz ochrony środowiska pełnią instytucje niepaństwowe: jednostki badawczo – rozwojowe, agencje, fundacje, organizacje gospodarcze i społeczne organizacje ekologiczne. Zarządzanie środowiskiem przez podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska odbywa się m. in. poprzez:

- dotrzymanie wymagań wynikających z przepisów prawa,
- modernizację technologii w celu ograniczenia lub wyeliminowania uciążliwości dla środowiska,
- instalowanie urządzeń służących ochronie środowiska,
- stałą kontrolę emisji zanieczyszczeń (monitoring).

System zarządzania realizacją programów ochrony środowiska jest bardzo ważnym, lecz często niedocenianym elementem realizacji założeń Agendy 21, który decyduje czy w miarę upływu czasu dynamika procesu realizacji programu będzie rosnać czy słabnąć. System zarządzania realizacją programów ochrony środowiska to przede wszystkim:

- tworzenie i doskonalenie instrumentów realizacji programu,
- monitorowanie, czyli obserwacja realizacji celów i zadań programu oraz zmian w warunkach realizacji,
- aktualizacja programu.

Do grupy instrumentów (narzędzi) realizacji *Programu* zaliczyć należy instrumenty: *prawno – administracyjne, ekonomiczne i rynkowe, finansowe, z zakresu organizacji, zarządzania i marketingu* oraz *informacyjno – edukacyjne* (oddziaływania społecznego). Polska należy do krajów o stosunkowo dobrze rozwiniętym systemie instrumentów realizacji ekorozwoju. Silną stroną tego systemu są instrumenty: *prawno – administracyjne, ekonomiczne i finansowe*. Słabą stroną są instrumenty: *rynkowe, z zakresu organizacji, zarządzania i marketingu* oraz *informacyjno – edukacyjno*.

Narzędziami regulacji bezpośredniej są instrumenty prawno – administracyjne, które poprzez akty prawne wprowadzają:

- 1) *normy o charakterze ogólnym* – zalicza się do nich przepisy dotyczące użytkowania i ochrony środowiska, w tym odnoszące się do:
 - systemu zarządzania środowiskiem,
 - systemu monitoringu ekologicznego,
 - sprawozdawczości z zakresu ochrony środowiska;
- 2) *normy szczegółowe* – dotyczące ochrony poszczególnych komponentów środowiska: kopaliny, powierzchni ziemi, powietrza atmosferycznego, wód, lasów, roślin i zwierząt, krajobrazu i przestrzeni, a wśród nich:
 - normy jakości środowiska (normy imisji), charakteryzujące pożądany stan środowiska, np. maksymalne stężenie SO₂ w powietrzu atmosferycznym,
 - normy emisji, określające maksymalne dozwolone do wprowadzenia do środowiska ilości zanieczyszczeń, np. maksymalna ilość ładunku BZT₅ w ściekach,
 - normy techniczno – technologiczne, określające parametry procesu produkcji w celu zmniejszenia jego uciążliwości dla środowiska,
 - normy produktowe, określające parametry produktów zanieczyszczających środowisko.

Do instrumentów prawnych należą także:

- decyzje reglamentacyjne – pozwolenia: zintegrowane, na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, emitowanie hałasu do środowiska, emitowanie pól elektromagnetycznych, wytwarzanie odpadów, wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, pobór wód
- zezwolenia na gospodarowanie odpadami,
- pozwolenia wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód, wykonywanie urządzeń wodnych, wykonywanie innych czynności i robót, budowli, które mają znaczenie w gospodarowaniu wodami lub w korzystaniu z wód,
- koncesje wydane na podstawie ustawy – Prawo geologiczne i górnicze,
- uzgadnianie w zakresie przestrzegania standardów ekologicznych decyzji o warunkach zabudowy oraz o pozwoleniu na budowę, decyzji o pozwoleniu na zmianę sposobu użytkowania obiektu budowlanego lub jego części przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko,
- decyzje naprawcze dotyczące zakresu i sposobu usunięcia przez podmiot korzystający ze środowiska przyczyn negatywnego oddziaływania na środowisko i przywrócenia środowiska do stanu właściwego oraz zobowiązujące do usunięcia uchybień,
- decyzje zezwalające na usuwanie drzew i krzewów,

- decyzje wstrzymujące oddanie do użytku instalacji lub obiektu, a także wstrzymujące użytkowanie instalacji lub obiektu.

Do instrumentów ekonomiczno – rynkowych zaliczyć należy:

1) *opłaty:*

- za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian (za zanieczyszczanie powietrza atmosferycznego, za składowanie odpadów, za usuwanie drzew i krzewów),
- za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych (za pobór wód powierzchniowych i podziemnych, za odprowadzanie ścieków do wód powierzchniowych i do gleby, za korzystanie z wód i urządzeń wodnych do celów żeglugi i spławu),
- eksploatacyjne za wydobywanie kopalin (od podmiotu gospodarczego wydobywającego kopalinę),
- z tytułu przeznaczenia gruntów na cele nierolnicze i nieleśne (od jednostek organizacyjnych lub osób fizycznych, które uzyskały zezwolenie na wyłączenie gruntów z produkcji),
- za świadczone usługi komunalne (dostawę wody, odprowadzanie ścieków, wywóz odpadów),
- miejscowe (klimatyczne),

2) *subwencje:*

- dotacje (w tym z funduszy ekologicznych, budżetu państwa, itp.),
- dotacje „ukryte”: pożyczki i kredyty preferencyjne (funduszy ekologicznych i banków),
- ulgi podatkowe (np. zmniejszenie podatku dochodowego o kwoty darowizn na cele ochrony środowiska, zwolnienia z podatku VAT gospodarki ściekami, wywozu i zagospodarowania śmieci itp.),
- subwencje właściwe, tzn. stałe – w określonym czasie wspomaganie finansowe określonej działalności na rzecz ekorozwoju,

3) *bodźce finansowe dla egzekucji prawa, czyli tzw. kary ekologiczne za:*

- przekroczenie warunków odprowadzania ścieków,
- pobór wody w ilości większej niż ustalona w pozwoleniu wodnoprawnym,
- naruszenie wymogów środowiska w zakresie ochrony powietrza,
- składowanie odpadów w niewyznaczonych na ten cel miejscach lub niezgodnie z wymogami określonymi w decyzji właściwego organu,
- naruszenie wymogów środowiska w zakresie ochrony przed hałasem,
- usuwanie drzew i krzewów.

Do instrumentów ekonomiczno – rynkowych, których znaczenie ciągle rośnie, można zaliczyć:

- *systemy depozytowe*, czyli opłaty, które musi ponieść nabywca produktu potencjalnie uciążliwego dla środowiska. Są one zwracane pod warunkiem odstawienia wyeksploatowanego produktu lub jego pozostałości do miejsca utylizacji lub miejsca zakupu,
- *zastawy ekologiczne* stosowane w stosunku do inwestorów podejmujących budowę zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska; pozwolenie na funkcjonowanie takiego zakładu wydaje się na ściśle określony czas, np. 15 lat. Po upływie tego terminu zakład jest likwidowany, a teren rekultywowany. Zastaw, złożony na specjalnym, oprocentowanym koncie, powinien pokryć koszty likwidacji zakładu i rekultywacji terenu,
- *ubezpieczenia ekologiczne*, obejmujące ubezpieczenia od ryzyka ekologicznego, głównie od skutków awaryjnego zanieczyszczenia środowiska oraz systemy rekompensat za szkody zdrowotne spowodowane zanieczyszczeniami środowiska,
- *rynek uprawnień do handlu emisjami*.

System instrumentów finansowych kojarzony jest w Polsce z systemem finansowania ochrony środowiska, który jest zbiorem instytucji oraz zasad i przepisów określających sposoby i tryb gromadzenia i przeznaczania zasobów pieniężnych wydatkowanych na przedsięwzięcia proekologiczne. Szczegółowe informacje na temat powyższe systemu zaprezentowano w rozdziale 10 niniejszego dokumentu.

Rola instrumentów z zakresu *organizacji, zarządzania i marketingu* jest istotna, lecz niestety nadal niedoceniana w gminach, powiatach i regionach. Dotyczy to zwłaszcza promocji. Nie załatwia ona wszystkiego, ale bez niej wiele działań lub zadań związanych z realizacją programu ekorozwoju przynosi znacznie mniejsze efekty. Promocja jest antyproduktywna, jeśli u jej podstawy nie leży strategia zrównoważonego rozwoju, ale też na odwrót – strategia, której nie towarzyszy promocja, jest zdana na własne siły, ponieważ jej w pewnym sensie „nie ma”.

Grupę *instrumentów oddziaływania społecznego* tworzą te wszystkie instrumenty, które z jednej strony kształtują świadomość proekologiczną jednostek i grup społecznych (np. edukacja), a z drugiej – są przejawem tej świadomości (instrumentu umożliwiającego korzystanie z prawa do informacji o środowisku). Wszystkie razem wzięte powinny służyć społeczeństwu w realizacji programu ekorozwoju. Wśród podstawowych instrumentów tej grupy należy przede wszystkim wymienić:

- edukację i propagandę ekologiczną
- negocjacje, umowy i porozumienia

- formy nacisku bezpośredniego i bezpośrednio inicjatywy społeczne
- instrumenty lobbystyczne
- narzędzia usługowe
- instrumenty działań komplementarnych

Podstawowe znaczenia dla realizacji *Programu* ma prawo i dostęp do informacji, ponieważ decyduje w dużym stopniu o kształtowaniu się świadomości prośrodowiskowej. Gwarancje te zostały zapisane w konstytucji RP i są uregulowane w wielu przepisach z zakresu ochrony środowiska.

Należy również pamiętać, że kluczową rolę w realizacji polityki ekologicznej, zarówno kraju, jak i gminy, pełni edukacja dla ekorozwoju i propaganda ekologiczna. Edukacja decyduje o stanie świadomości społecznej i gotowości jednostek i grup społecznych do czynnego uczestnictwa w realizacji programu ekorozwoju.

Przez propagandę ekologiczną rozumie się na ogół aktualną informację, której celem jest upowszechnienie ważnych poczynań lub zachowań bezpośrednich użytkowników środowiska oraz różnych przedsięwzięć o charakterze ekorozwojowym (proekologicznym, proochronnym). Socjotechnika propagandy nakazuje, aby informacja przekazywana w jej ramach była krótka, zrozumiała, wielokrotnie powtarzana, poparta praktyczną prezentacją do świadomości społecznej.

Pozostałe instrumenty oddziaływania społecznego najkrócej można scharakteryzować w sposób następujący:

- *narzędzia nacisku bezpośredniego* (tzw. akcje bezpośrednie) to różnego typu petycje, zbieranie podpisów lub bardziej radykalne formy nacisku – manifestacje, pikietowanie. Dzięki nim organizacje pozarządowe lub grupy obywateli zwracają uwagę na poważne zagrożenia środowiskowe, brak dostępu do informacji o środowisku, niezrównoważony rozwój określonego sektora gospodarki itp. Czym innym jest *bezpośrednia inicjatywa społeczna*, która jest z reguły krótkoterminowym działaniem polegającym na włączeniu się mieszkańców do rozwiązywania określonego problemu lokalnego lub ponadlokalnego,
- *narzędzia lobbystyczne* to grupy nacisku, oddolne inicjowanie konsultacji społecznych, działalności „okrągłego stołu”, forum, tworzenie programów i inicjatyw alternatywnych itp.,
- *narzędzia usługowe* to przede wszystkim uruchamianie gorących linii, „zielonych” telefonów, prowadzenie centrów informacyjnych lub bezpłatnych porad prawnych dla obywateli itp. Są one stosowane głównie przez organizacje pozarządowe w celu wypromowania partycypacji społecznej lub w celu wzmocnienia efektywności tych działań,

- *instrumenty działań komplementarnych* to na ogół działania organizacji pozarządowych o charakterze uzupełniającym do istniejących procedur lub powtarzające te procedury w sposób niezależny od oficjalnych organów, np. własne narady publiczne, publikowanie własnych raportów, przeprowadzanie własnych ocen oddziaływania na środowisko, tworzenia alternatywnych budżetów itp.

Rozdział 10. Aspekty finansowe realizacji Programu

Na tle standardów krajów Unii Europejskiej system finansowania działań z zakresu ochrony i zarządzania środowiskiem w Polsce należy generalnie ocenić pozytywnie. Ma on cechy systemu zintegrowanego o ukształtowanych podstawach prawnych, ekonomicznych i organizacyjnych. Stanowi on podstawowy instrument realizacji polityki ekologicznej państwa oraz regionalnych i lokalnych programów ochrony środowiska. System ten charakteryzują następujące cechy:

- trwałe, prawnie zagwarantowane źródła środków pieniężnych na finansowanie ochrony środowiska, głównie opłaty i kary o stawkach indeksowanych z tytułu inflacji,
- dominujący (około 90%) udział środków pozabudżetowych,
- stały wzrost efektywności wykorzystania środków finansowych w wyniku coraz szerszego wykorzystywania mechanizmów rynkowych,
- konsekwentne podporządkowanie systemu finansowania priorytetom polityki ekologicznej na poziomie państwa, regionu i gminy,
- rosnący wpływ organizacji pozarządowych (samorządowych, pozarządowych organizacji ekologicznych) na mechanizmy i kierunki wykorzystania publicznych środków na ochrony środowiska,
- ścisłe powiązania pomiędzy systemem zarządzania ochroną środowiska (ministerstwo, urząd wojewody, państwowa inspekcja ochrony środowiska i władze samorządowe) a podstawowymi elementami systemu finansowania,
- istotne związki merytoryczne, informacyjne oraz rosnąca koordynacja poszczególnych segmentów systemu finansowania, przejawiająca się m.in. we współdziałaniu w kształtowaniu i doskonaleniu zasad i kryteriów finansowania, wspólnym finansowaniu strategicznych projektów ekologicznych, podejmowaniu wspólnych inwestycji lub związków kapitałowych, np. między funduszami ekologicznymi a bankami.

Integrowaniu systemu finansowania ochrony środowiska w Polsce sprzyjają przede wszystkim następujące czynniki:

- ujawniona ogromna skala potrzeb w zakresie finansowania przedsięwzięć ekologicznych, wynikająca z wieloletnich opóźnień i zaniedbań w ochronie i kształtowaniu środowiska,
- rosnąca świadomość ekologiczna, a zwłaszcza zagrożeń dla zdrowia, przyrody i dóbr materialnych, wynikających ze stanu środowiska,
- coraz większa zgodność instytucji rządowych, pozarządowych oraz sektora gospodarczego w sprawie istotnego zwiększenia środków finansowych dla uzyskania radykalnej poprawy stanu środowiska w Polsce.

Wybór i stosowanie określonej formy finansowania ochrony środowiska, zależy w praktyce od trzech najważniejszych czynników:

- rodzaju przedsięwzięcia (działalność inwestycyjna, edukacja itp.),
- statusu wnioskodawcy w przypadku pozyskiwania środków ze źródeł zewnętrznych (samorząd, przedsiębiorstwo, organizacje pozarządowe, osoby fizyczne itp.),
- rodzaju instytucji finansującej (bank, budżet, fundacje itp.).

Polski system finansowania ochrony środowiska przewiduje wykorzystanie następujących form finansowania: *pożyczki i kredyty, dotacje* (tzw. granty) i *subwencje właściwe, środki własne, obligacje, w tym obligacje komunalne oraz leasing finansowy i operacyjny*. Do podstawowych źródeł finansowania zadań zapisanych w programach ochrony środowiska zaliczyć należy: *fundusze celowe* (tzw. ekologiczne), *środki własne podmiotów gospodarczych, środki budżetów samorządów terytorialnych, środki własne ludności i środki społeczne, środki budżetu państwa, środki sektora bankowego oraz pomoc zagraniczną* (środki funduszy i programów pomocowych).

W poniższej tabeli nr 13 przedstawiono wybrane źródła finansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska.

Tabela nr 13. Wybrane źródła finansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska dostępne na poziomie samorządu gminnego

Źródło finansowania	Formy, warunki i przedmiot udzielania dotacji	Wysokość dofinansowania
<p>Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Warszawie www.arimr.gov.pl</p>	<p>Dopłaty, kredyty</p> <p>Dopłaty do upraw roślin energetycznych</p> <p>Kredyt na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych w rolnictwie, przetwórstwie rolno - spożywczym i usługach dla rolnictwa</p>	<p>Wysokość dopłat w danym roku ustala się jako iloczyn deklarowanej przez producenta rolnego powierzchni plantacji wierzby lub róży bezkolcowej wykorzystywanych na cele energetyczne i stawek dopłat do 1 ha powierzchni takiej plantacji. Stawki dopłat do 1 ha ustala corocznie Rada Ministrów w drodze rozporządzenia.</p> <p>Kwota kredytu nie może przekroczyć 80% wartości nakładów inwestycyjnych składających się na działalność w zakresie agroturystyki, nie więcej jednak niż 4 mln pln.</p>

Źródło finansowania	Formy, warunki i przedmiot udzielania dotacji	Wysokość dofinansowania
<p>Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej</p> <p>www.nfosigw.gov.pl</p>	<p>dotacje, pożyczki, pożyczki płatnicze, kredyty udzielane ze środków Narodowego Funduszu przez banki, dopłaty do oprocentowania preferencyjnych kredytów i pożyczek.</p> <p>Dotacje mogą być udzielane na:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▸ przygotowanie dokumentacji niezbędnej do wystąpienia o dofinansowanie przedsięwzięć z funduszu Spójności oraz dokumentacji niezbędnej do przygotowania inwestycji do realizacji budowy, rozbudowy i modernizacji oczyszczalni ścieków i kanalizacji spełniających warunki <i>Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych</i> ▸ przedsięwzięcia realizowane w ramach priorytetowego programu <i>Kształtowanie ekologicznych postaw i zachowań społeczeństwa oraz profilaktyka zdrowotna dzieci i młodzieży z obszarów, na których występują przekroczenia standardów jakości środowiska</i> ▸ przedsięwzięcia realizowane w ramach priorytetowego programu <i>Ochrona przyrody i krajobrazu</i> ▸ przedsięwzięcia realizowane w ramach priorytetowego programu <i>Zwiększenie lesistości kraju oraz ochrona zasobów leśnych</i> ▸ przedsięwzięcia realizowane w ramach priorytetowego programu <i>Gospodarka wodna</i> ▸ przedsięwzięcia realizowane w ramach priorytetowego programu <i>Ochrona powierzchni ziemi i wód poprzez zapobieganie</i> ▸ <i>powstawaniu odpadów, ich zagospodarowywanie oraz rekultywację terenów zdegradowanych</i> ▸ przedsięwzięcia realizowane w ramach priorytetowego programu <i>Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniem poprzez zapobieganie i ograniczenie emisji zanieczyszczeń oraz oszczędzanie surowców i energii</i> 	<p>Minimalna wysokość dotacji jest określona w kryteriach wyboru przedsięwzięć</p> <p>Pożyczki nie może przekroczyć 80% kosztów przedsięwzięcia</p> <p>W razie finansowania przedsięwzięcia jednocześnie ze środków Narodowego Funduszu i z niepodlegających zwrotowi środków zagranicznych, wysokość dofinansowania nie może przekroczyć 80% różnicy pomiędzy planowanymi kosztami inwestycyjnymi przedsięwzięcia a dofinansowaniem ze środków zagranicznych</p>
<p>Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie</p> <p>www.wfosigw.pl</p>	<p>dotacje, preferencyjne pożyczki, częściowe umorzenie udzielonej pożyczki, dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych, kredyt w bankowych liniach kredytowych.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▸ proekologiczne zadania inwestycyjne i modernizacyjne realizowane przez jednostki sfery budżetowej i jednostki samorządowe oraz inne jednostki organizacyjne prowadzące działalność np. w zakresie gospodarki odpadami ▸ edukacja ekologiczna, ochrona przyrody, monitoring środowiska, ochrona lasów i zalesienia, badania naukowe, zapobieganie i likwidacja skutków nadzwyczajnych zagrożeń środowiska, inwestycje w gospodarce wodnej zgodne z zasadami ochrony środowiska, utrzymanie i rewitalizacja zabytkowych parków oraz zieleni chronionej, a także obiektów i zespołów o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych, mających zasadnicze znaczenie z punktu widzenia ochrony przyrody w województwie mazowieckim ▸ opracowanie planów służących gospodarowaniu zasobami przyrodniczymi, wodnymi oraz innych – wynikających z ustaw, utworzenie katastru wodnego 	<p>Dotacje do 50% kosztu całkowitego przedsięwzięcia, ale w uzasadnionych przypadkach poziom ten może być wyższy</p> <p>Pożyczka na dofinansowanie wkładu krajowego nie może przekroczyć 10% kosztów przedsięwzięcia z Funduszu Spójności</p> <p>Wysokość pożyczek na opracowanie dokumentacji nie może wynosić więcej niż:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 90% kosztów opracowania – dla dokumentacji projektowej, • 90% kosztów opracowania i nie więcej niż 300 000 pln – dla dokumentacji do wniosku do Funduszu Spójności

Źródło finansowania	Formy, warunki i przedmiot udzielania dotacji	Wysokość dofinansowania
<p>Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej</p> <p>www.efrwp.com.pl</p>	<p>Obecnie Fundusz realizuje trzynaście regularnych programów operacyjnych, obejmujących jedenaście preferencyjnych linii kredytowych m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▸ kredyty na inwestycje w zakresie budowy, modernizacji i remontu dróg publicznych, gminnych i powiatowych, leżących na terenach zamiejskich, ▸ kredyty na inwestycje z zakresu zbiorowego zaopatrzenia wsi w wodę, zlokalizowane na wsi i w miastach do 10 tys. mieszkańców, związane z: budową lub modernizacją sieci wodociągowych, budową lub modernizacją stacji wodociągowych, inwestycje wymienione powyżej, realizowane łącznie, tzn. obejmujące łącznie ujęcie wody i stację wodociągową. inwestycje w zakresie zbiorowego odprowadzania i oczyszczania ścieków, zlokalizowane na wsi i w miastach do 10 tys. mieszkańców, związane z budową, modernizacją i wyposażeniem inwestycyjnym: oczyszczalni ścieków komunalnych, kanalizacji ściekowej do odprowadzania i transportu ścieków komunalnych, ▸ ochrona środowiska na terenach wiejskich. <p>W zakresie ochrony środowiska na terenach wiejskich Fundusz udziela dotacji obejmujących:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▸ budowę i wyposażenie (kompaktory, wagi, urządzenia do sortowania i inne specjalistyczne urządzenia) gruntowych składowisk odpadów wiejskich, ▸ zakup kontenerów (pojemników) do gromadzenia odpadów (z wyłączeniem koszy na śmieci, worków foliowych) na terenach wiejskich z zastrzeżeniem, że kontenery (pojemniki) zakupione ze środków Funduszu będą stanowiły własność inwestora w okresie równym okresowi amortyzacji środka 	<p>Kredyty mogą być udzielane do wysokości 70% wartości kosztorysowej zadania inwestycyjnego, jednakże maksymalna jednostkowa kwota kredytu nie może przekroczyć 400 tys. pln. Kredyt może być przyznany tylko w przypadku, gdy inwestor posiada – z uwzględnieniem ewentualnego kredytu Fundacji – pełne, udokumentowane pokrycie finansowe zadania inwestycyjnego.</p> <p>Kredyty mogą być udzielane do wysokości 70% wartości kosztorysowej zadania inwestycyjnego, jednakże maksymalna jednostkowa kwota kredytu nie może przekroczyć 700 tys.pln. Kredyt może być przyznany tylko w przypadku, gdy inwestor posiada – z uwzględnieniem ewentualnego kredytu Fundacji – pełne, udokumentowane pokrycie finansowe zadania inwestycyjnego.</p> <p>subwencje: dla przedsięwzięć o wartości do 20 000 pln maksymalna wysokość dotacji nie może przekraczać 50% kosztów netto inwestycji. W kwocie bezwzględnej jednostkowa kwota dotacji na jedno zadanie inwestycyjne nie może przekraczać:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 100 tys. pln - gdy inwestycję realizuje jedna gmina, • 120 tys. pln - gdy inwestycję realizuje związek/ porozumienie międzygminne.

Źródło finansowania	Formy, warunki i przedmiot udzielania dotacji	Wysokość dofinansowania
<p>Bank Ochrony Środowiska S.A. www.bosbank.pl</p>	<p>Kredyt na zakup lub montaż urządzeń i wyrobów służących ochronie środowiska</p> <p>Kredyty na przedsięwzięcia z zakresu termomodernizacji</p> <p>Kredyty dla firm realizujących inwestycje w formule „Trzeciej strony”</p> <p>Kredyty na zbiorowe zaopatrzenie w wodę wsi i miast do 10 tys. mieszkańców</p> <p>Kredyty na instalacje gazowe w wiejskich obiektach użyteczności publicznej</p> <p>Kredyty BOŚ S.A. udzielane we współpracy z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej</p> <p>Inwestycyjne przedsięwzięcia proekologiczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▸ których celem jest uzyskanie oszczędności energii elektrycznej, energii cieplnej, zużycia wody lub z tytułu zmniejszenia opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska, ▸ służące składowaniu lub zagospodarowywaniu odpadów, oczyszczaniu ścieków lub uzdatnianiu wody i których efekty ekologiczne w wyrazie finansowym zapewniają spłatę kredytu. <p>Przedmiot kredytowania: urządzenia służące do ujęcia i poboru wody, jej magazynowania i rozprowadzania (budowa lub modernizacja stacji i sieci wodociągowych).</p> <p>Przedmiot kredytowania: Budowa i modernizacja urządzeń grzewczych zasilanych gazem lub olejem w wiejskich obiektach użyteczności publicznej (szkoły, ośrodki zdrowia, remizy, kluby rolnika itp.).</p> <p>Przedsięwzięcia termomodernizacyjne, w wyniku których następuje zmniejszenie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▸ rocznego zapotrzebowania na energię zużywaną na potrzeby ogrzewania i podgrzewania wody użytkowej, dostarczaną do budynków mieszkalnych i budynków służących do wykonywania przez jednostki samorządu terytorialnego zadań publicznych, ▸ co najmniej 10% – w budynkach, w których modernizuje się jedynie system grzewczy, ▸ co najmniej 15% – w budynkach, w których w latach 1985-2001 przeprowadzono modernizację systemu grzewczego, ▸ co najmniej 25% – w pozostałych budynkach, 	<p>Maksymalna kwota kredytu – do 100% kosztów zakupu i kosztów montażu, przy czym koszty montażu mogą być kredytowane w jednym z poniższych przypadków:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gdy sprzedawca, z którym Bank podpisał porozumienie jest jednocześnie wykonawcą, • gdy wykonawca jest jednostką autoryzowaną przez sprzedawcę, z którym Bank podpisał porozumienia, • gdy Bank podpisał z wykonawcą porozumienie dotyczące montażu urządzeń i wyrobów zakupionych wyłącznie na zasadach obowiązujących dla niniejszego produktu. <p>Maksymalna kwota kredytu – do 80% kosztów zadania.</p> <p>Maksymalna kwota kredytu – 400 000 pln, lecz nie więcej niż 70% wartości kosztorysowej zadania.</p> <p>Maksymalna kwota kredytu – 40.000 pln (do 50% wartości kosztorysowej zadania).</p> <p>Maksymalna kwota kredytu – do 80% kosztów zadania</p>

Źródło finansowania	Formy, warunki i przedmiot udzielania dotacji	Wysokość dofinansowania
<p>Bank Ochrony Środowiska S.A. www.bosbank.pl</p>	<p>Przedsięwzięcia termomodernizacyjne, w wyniku których następuje zmniejszenie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▸ co najmniej 25% rocznych strat energii pierwotnej w lokalnym źródle ciepła i lokalnej sieci ciepłowniczej, czyli: <ul style="list-style-type: none"> ▪ kotłowni lub węzła cieplnym, z których nośnik ciepła jest dostarczany bezpośrednio do instalacji ogrzewania i ciepłej wody w budynku, ▪ ciepłowni osiedlowej lub grupowym wymienniku ciepła wraz z siecią ciepłowniczą o mocy nominalnej do 11,6 MW, dostarczającej ciepło do budynku lub lokalnej sieci ciepłowniczej, jeżeli budynki, do których dostarczana jest z tych sieci energia, spełniają wymagania w zakresie oszczędności energii określone odpowiednimi przepisami lub zostały podjęte działania mające na celu zmniejszenie zużycia energii dostarczanej do tych budynków, ▸ wykonanie przyłączy technicznych do scentralizowanego źródła ciepła, w związku z likwidacją lokalnego źródła ciepła, prowadzące do zmniejszenia kosztów ciepła dostarczanego do budynków o co najmniej 20% w stosunku rocznym, ▸ całkowita lub częściowa zamiana źródeł energii z konwencjonalnych na niekonwencjonalne (w tym odnawialne), realizowane zgodnie z projektem budowlanym wykonanym na podstawie audytu energetycznego. 	<p>Maksymalne kwota kredytu – do 80% kosztów zadania</p>
<p>Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007 – 2013</p>	<p>Główny instrument służący realizacji celów zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego, przy wykorzystaniu środków z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.</p> <p>Jednocześnie wpisuje się w cele i priorytety Narodowej Strategii Spójności 2007–2013 (NSS), która jest podstawą przygotowania w ramach polityki spójności poszczególnych Programów Operacyjnych</p> <p>Priorytety:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▸ tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjności i przedsiębiorczości na Mazowszu, ▸ przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza, ▸ środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka, ▸ wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji ▸ tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego ▸ pomoc techniczna 	<p>Szczegółowe informacje w zależności od realizowanego zadania zawierają dokumenty programowe</p>

Źródło finansowania	Formy, warunki i przedmiot udzielania dotacji	Wysokość dofinansowania
<p>Fundusz Spójności Instytucja Zarządzająca: Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Departament Koordynacji Funduszu Spójności</p> <p>www.fundusz-wspolpracy.org.pl</p>	<p>W ramach Funduszu Spójności w ochronie środowiska wspierane będą następujące rodzaje projektów:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▸ poprawa jakości wód powierzchniowych, czyli budowa, rozbudowa i/ lub modernizacja systemów kanalizacji zbiorczej i oczyszczalni ścieków ▸ polepszenie jakości i dystrybucji wody przeznaczonej do spożycia, czyli budowa nowych i modernizacja istniejących oczyszczalni ścieków komunalnych oraz unowocześnienie urządzeń uzdatniania wody pitnej, ▸ poprawa jakości powietrza, czyli instalacje ochronne w miejskich przedsiębiorstwach ciepłowniczych i energetycznych, służące ograniczeniu emisji dwutlenku siarki i tlenków azotu ▸ racjonalizacja gospodarki odpadami, czyli budowa, modernizacja i rekultywacja składowisk odpadów komunalnych i przemysłowych (niebezpiecznych) oraz rekultywacja składowisk wyłączonych z eksploatacji, wybudowanie instalacji do biologicznego i termicznego przetwarzania odpadów, wybudowanie instalacji do odzysku i unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych, wprowadzenie selektywnej zbiórki odpadów, w tym odpadów niebezpiecznych, komunalne systemy zbiórki, transportu, odzysku i unieszkodliwiania odpadów, ▸ zapewnienie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego 	<p>Pomoc z Funduszu Spójności na określony projekt może wynieść maksymalnie od 80% do 85%. Pozostałe co najmniej 15% musi zostać zapewnione przez beneficjenta.</p> <p>Środki te mogą pochodzić np. z: budżetu gminy; środków własnych przedsiębiorstw komunalnych; środków NFOŚiGW (dotacji, kredytów); budżetu państwa; innego niezależnego źródła (np. z Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju).</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych powyższych instytucji finansujących

Ze względu na wysokie oprocentowanie kredytów i pożyczek coraz popularniejszym sposobem na pozyskanie dodatkowych środków finansowych na gminne inwestycje w zakresie ochrony środowiska jest emisja obligacji komunalnych¹¹, czyli papierów wartościowych, w którym jedna strona, zwana *emitentem obligacji*, stwierdza, że jest dłużnikiem drugiej strony, zwanej *obligatariuszem* (właściciel obligacji) i zobowiązuje się wobec niego do wykupu obligacji. Emisja obligacji jest formą zaciągnięcia kredytu. Kredytodawcą jest obligatariusz, kredytobiorcą – emitent.

Emisja obligacji daje emitentowi środki na rozwój, a kupującemu obligacje korzystne ulokowanie środków pieniężnych na określony czas. Wśród najważniejszych powodów, dla których emisja obligacji komunalnych jako sposobu na pozyskiwanie dodatkowych środków finansowych będzie wzrastać wymienić należy:

- 1) możliwość zgromadzenia dużej ilości środków, których dostarczenie przez jeden bank byłoby niemożliwe lub znacznie utrudnione,
- 2) możliwość finansowania działalności komunalnej,
- 3) możliwość dostosowania terminów wypłaty oprocentowania, jak i wykupu obligacji stosownie do potrzeb danego projektu,

¹¹ www.kpwig.gov.pl (Komisja Papierów Wartościowych i Giełd)

- 4) niższe koszty emisji i obsługi obligacji niż analogiczne koszty pozyskania kredytu bankowego,
- 5) możliwość uaktywnienia środków kapitałowych, do których normalnie jednostkom samorządu terytorialnego trudno jest dotrzeć,
- 6) możliwość umocnienia pozycji negocjacyjnej gminy w rozmowach z bankami przy staraniu się o kredyt komercyjny.

Nową metodą realizacji zadań jednostki samorządowej może być rozważenie (zalecanego w rozporządzeniach unijnych) Partnerstwa Publiczno – Prywatnego (PPP).

Termin *publiczno – prywatne partnerstwo* jest pojęciem ogólnym, które może oznaczać co najmniej kilka form powierzenia podmiotom prywatnym obowiązku świadczenia usług o charakterze publicznym. Poszczególne formy partnerstwa różnią się między sobą stopniem ponoszonego ryzyka gospodarczego, podziałem odpowiedzialności za jakość świadczenia, okresem świadczenia usług oraz charakterem własności majątku służącego do spełniania świadczeń. Główne cechy najczęściej występujących form publiczno – prywatnego partnerstwa opisane zostały w poniższej tabeli nr 14. W praktyce stosuje się kombinacje przedstawionych rozwiązań.

Tabela nr 14. Podstawowe formy publiczno – prywatnego partnerstwa w sektorze usług komunalnych

Lp.	Forma PPP	Własność majątku	Bieżąca działalność i konserwacja	Inwestycje	Ryzyko gospodarcze	Okres świadczenia
1.	Umowa o świadczenie usług	publiczna	jednostki publiczne i prywatne	sektor publiczny	sektor publiczny	1 – 2 lata
2.	Kontrakt menedżerski	publiczna	jednostki prywatne	sektor publiczny	sektor publiczny	3 – 5 lat
3.	Leasing	publiczna	jednostki prywatne	sektor publiczny	współdziałanie	3 – 5 lat
4.	Umowa typu budowa – eksploatacja – przekazanie (BOT)	prywatna i publiczna	jednostki prywatne	sektor prywatny	sektor prywatny	20 – 30 lat
5.	Przeniesieni prawa własności mienia komunalnego	prywatna lub prywatna i publiczna	jednostki prywatne	sektor prywatny	sektor prywatny	nieokreślony (określony w licencji)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych literaturowych

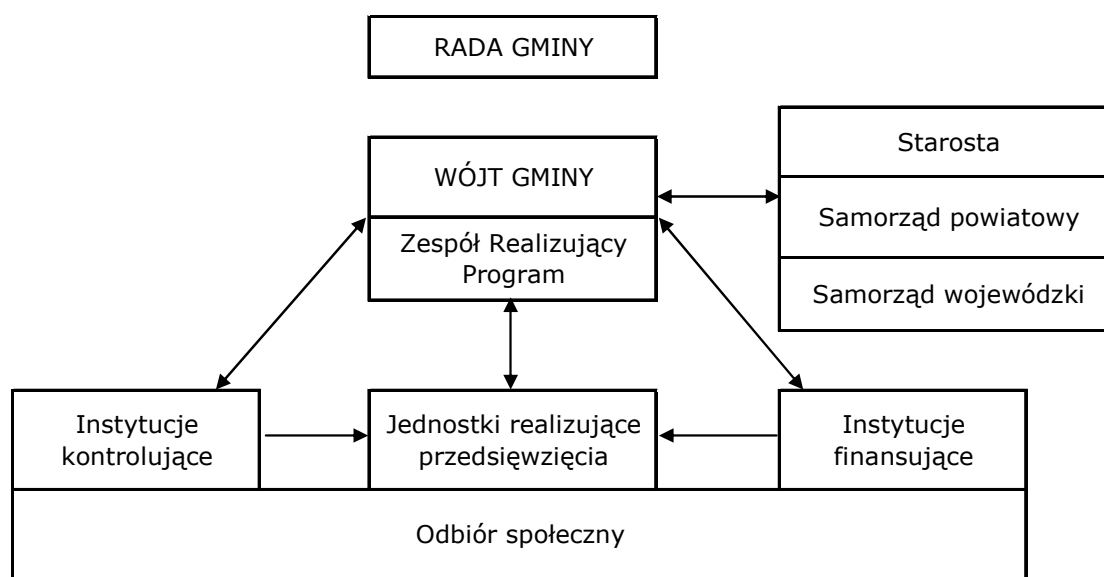
Rozdział 11. Sposób kontroli oraz dokumentowania realizacji Programu

Podstawową zasadą realizacji Programu ochrony środowiska powinna być zasada wykonywania zadań przez poszczególne jednostki włączone w zagadnienia ochrony środowiska, świadome istnienia programu i swojego uczestnictwa w nim. Szansę na skuteczne wdrożenie Programu daje dobra organizacja zarządzania nim.

Z punktu widzenia pełnionej roli w realizacji Programu można wyodrębnić cztery grupy podmiotów uczestniczących w nim. Są to:

- podmioty uczestniczące w organizacji i zarządzaniu Programem.
- podmioty realizujące zadania Programu, w tym instytucje finansujące.
- podmioty kontrolujące przebieg realizacji i efekty Programu.
- społeczność gminy jako główny podmiot odbierający wyniki działań Programu.

Schemat nr 1. Zarządzanie Programem ochrony środowiska

Źródło: opracowanie własne

Główna odpowiedzialność za realizację Programu ochrony środowiska dla gminy Zatory spoczywa na Wójcie Gminy, który składa Radzie raporty z wykonania programu. Realizacja Programu jest jednak uzależniona od wykonywania zadań przez poszczególne jednostki. W związku z powyższym konieczne jest współdziałanie z organami administracji rządowej i samorządowej stopnia wojewódzkiego oraz powiatowego. Efektywna i niezakłócona realizacja Programu wymaga również współdziałania w organizacji i zarządzaniu stron podejmujących działania wykonawcze. Dotyczy to przede wszystkim społeczności i przedsiębiorców.

Sposobem na optymalizację zarządzania procesem wdrażania *Programu* związana jest z utworzeniem komórki wykonawczej *Programu* – **Zespołu Realizacji *Programu***, w którym wiodącą rolę będą pełnili wyznaczeni pracownicy Wydziału Ochrony Środowiska. Zadaniemi tego Zespołu powinny być przede wszystkim:

- koordynacja działań i współdziałania uczestników *Programu*,
- monitoring realizacji zadań *Programu*,
- sprawozdawczość przed Radą *Programu*,
- udrażnianie kanałów przepływu informacji niezbędnych w koordynacji działań w *Programie*.

W ramach Zespołu Realizacji *Programu* należy wyznaczyć osobę, która będzie pełniła rolę Kierownika Wdrażania *Programu*. Kierownik będąc odpowiedzialnym za pracę Zespołu, będzie ściśle współpracował z Wójtem. W przypadku wielu małych gmin Zespół realizacji *Programu* jest jednoosobowy.

W tabeli nr 15 przedstawiono harmonogram wdrażania *Programu ochrony środowiska dla gminy Zatory*. Harmonogram ten ujmuje cyklicznie prowadzone działania opisane wcześniej. Należy jednak zaznaczyć, iż możliwe są modyfikacje tego harmonogramu w zależności od oceny postępów w zakresie osiągania celów i zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych.

Tabela nr 15. Harmonogram wdrażania *Programu ochrony środowiska dla gminy Zatory*

Lp.	Wyszczególnienie zadań	Okres wdrażania programu ochrony środowiska							
		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1.	Wdrażanie celów długoterminowych programu ochrony środowiska								
2.	Wdrażanie celów krótkoterminowych programu ochrony środowiska								
3.	Monitoring środowiska i społeczny								
4.	Gromadzenie mierników skuteczności realizacji programu ochrony środowiska								
5.	Raport z realizacji programu ochrony środowiska		—		—		—		—
6.	Ocena realizacji i weryfikacji programu ochrony środowiska				—				—

Źródło: opracowanie własne

Ponadto Wójt Gminy odpowiada za wdrożenie systemu opracowanego w *Programie ochrony środowiska* i jest zobowiązany do opracowania oraz wdrożenia systemu monitoringu.

Kontrola realizacji *Programu ochrony środowiska* wymaga oceny stopnia realizacji przyjętych w nim celów i działań, przewidzianych do wykonania w określonym terminie. Należy systematycznie oceniać też stopień rozbieżności między założeniami a realizacją *Programu* oraz analizować przyczyny tych niespójności.

Rozdział 11.1. Opiniowanie projektu Programu

Przygotowany przez organ wykonawczy, czyli w przypadku gminy – wójta projekt *Programu ochrony środowiska* przedstawiany jest następnie do zaopiniowania organowi wykonawczemu jednostki wyższego stopnia, czyli w przypadku gminy zarządowi powiatu (art. 17 ust. 2 pkt 3 ustawy – *Prawo ochrony środowiska*).

Mając na względzie zapisy art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko można wnioskować, że zarząd powiatu zobowiązany jest wydać opinię w sprawie projektu powyższego dokumentu w terminie 30 dni od dnia otrzymania wniosku o wydanie opinii.

Rozdział 11.2. Raport z realizacji Programu

Zgodnie z art. 18 ust. 2 ustawy – *Prawo ochrony środowiska* Wójt gminy ma obowiązek sporządzać co 2 lata raport z realizacji *Programu ochrony środowiska*, który powinien obejmować:

- ocenę stopnia realizacji określonych w *Programie* celów i kierunków działań,
- sprawozdanie z wykonanych zadań pozainwestycyjnych i inwestycyjnych,
- zgodność wykonanych zadań z harmonogramem prac,
- sprawozdanie z realizacji harmonogramu finansowania przedsięwzięć,
- podsumowanie z wnioskami i ewentualną rekomendacją nowelizacji *Programu*.

Raport może zawierać także informacje dotyczące zaistniałych zmian w aktach prawnych, założeniach podstawowych, programach wyższego rzędu, itp., co będzie powodować konieczność weryfikacji planu i jego aktualizację.

Rozdział 11.3. Weryfikacja i aktualizacja Programu

Obowiązujące na dzień sporządzenia niniejszego Programu akty prawne wymagają, aby programy ochrony środowiska aktualizowane były nie rzadziej niż raz na 4 lata. Oznacza to, że następny Program ochrony środowiska dla gminy Zatory powinien zostać zaktualizowany do końca 2015 r. Jeżeli zmiany w dziedzinie ochrony środowiska będą znaczące, lub będzie wymagała tego sytuacja lokalna, program ochrony środowiska powinien być zaktualizowany przed tym terminem.

Proces aktualizacji poprzedza weryfikacja dokumentu w celu oceny, które części programu ochrony środowiska wymagają aktualizacji i w jakim zakresie. Weryfikacji podlega cały program, tj. aktualny stan, wytyczone cele i działania, program krótko i długoterminowy, określone zadania i harmonogram ich realizacji.

Przy aktualizacji programu niezbędna będzie weryfikacja danych wyjściowych przyjętych przy opracowywaniu niniejszego dokumentu poprzez:

- udoskonalenie lub wprowadzenie nowej metodyki szacowania,
- ewentualnie: zamianę danych szacowanych przez dane pomierzone,
- uzupełnienie o dane uprzednio niedostępne lub nieuwzględnione, w szczególności w oparciu o informacje pozyskane drogą monitoringu i kontroli.

Rozdział 11.4. Monitoring realizacji Programu

Monitoring realizacji Programu ochrony środowiska jest niezbędny dla prowadzenia bieżących analiz postępów w jego wdrażaniu. Realizacja tego celu wymaga sprawnych i wydolnych źródeł informacji oraz narzędzi do ich gromadzenia. Potrzebna jest zatem w szerokim stopniu informatyzacja danych. Oceny realizacji Programu dokonujemy:

- po zakończeniu opracowania dokumentu,
- w trakcie jej realizacji,
- po zakończeniu realizacji wszystkich celów i zadań przyjętych w Programie.

Efekty osiągnięte i podlegające ocenie można podzielić na:

- *wymierne* – dające się określić liczbowo (np. ilość wybudowanych oczyszczalni przydomowych, stopień zmniejszenia emisji pyłów, itp.),
- *niewymierne* – oceniane subiektywnie np. w postaci punktowej (np. wzrost świadomości mieszkańców).

Monitoring *Programu* powinien odbywać się co roku, raz na 2 lata będzie przeprowadzana analiza porównawcza stanu wyjściowego i obecnego. Wdrażanie *Programu* powinno podlegać regularnej ocenie w zakresie:

- określenia stopnia wykonania przedsięwzięć/ działań,
- określenia stopnia realizacji przyjętych celów,
- oceny rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami, a ich wykonaniem
- analizy przyczyn tych rozbieżności.

Wzorcem dla takiego monitoringu mogą być wskaźniki oceny realizacji planowanych zadań. Wskaźniki te można podzielić na trzy podgrupy:

- *wskaźniki produktu* – opisujące rozmiar podejmowanych przedsięwzięć w ramach danego projektu, np. liczba zamkniętych dzikich wysypisk
- *wskaźniki rezultatu* – związane z bezpośrednimi i natychmiastowymi efektami przedsięwzięcia (projektu). Informują one o zmianach, jakie nastąpiły tuż po wdrożeniu danego przedsięwzięcia. Efekty bezpośrednie mogą być mierzone wartościowo i ilościowo, np. ilość zutyliczowanych odpadów,
- *wskaźniki oddziaływania* – opisujące efekty odległe w czasie lub efekty pośrednie nie ograniczające się do korzyści beneficjentów (korzyści zewnętrzne). Pomiar tego typu efektów pośrednich jest tylko częściowo możliwy na wybranych przykładach, dających się zidentyfikować i zmierzyć. Całość efektów pośrednich może nie być jednoznacznie określona, może być jednak szacowana, np. % zmniejszenia zanieczyszczenia środowiska.

Ponadto w praktyce ustalania regionalnych i lokalnych wskaźników ekorozwoju wykorzystuje się w zasadzie *pięć sposobów* często wykorzystywanych jednocześnie. Tworzenie zbioru mierników następuje przez:

- nawiązanie do ustaleń międzynarodowych,
- nawiązanie do krajowego systemu wskaźników ekorozwoju,
- połączenie metody eksperckiej (lub korzystania z krajowego systemu wskaźników) z „oddolnym” określeniem zbioru mierników,
- lokalne lub regionalne instytucje statystyczne lub badawcze,
- spontaniczne kreowanie zbioru wskaźników w samym procesie tworzenia programu ekorozwoju (w tym strategii ekorozwoju) przy wykorzystaniu wiedzy uczestników procesu (regionalnych i lokalnych liderów, ekspertów, radnych itp.).

Oceny efektów realizacji *Programu* należy dokonać analizując informacje gromadzone przez poszczególne wydziały jednostek, organów i podmiotów uczestniczących w jego realizacji, tzn. dla:

- *wskaźników ekonomicznych* – informacje można pozyskać z funduszy dofinansowujących zadania, w tym również informacje od inwestorów,
- *wskaźników ekologicznych* – informacje są dostępne w instytucjach kontrolujących w ramach ogólnych systemów monitoringu środowiska jak np. pomiary emisji i imisji wykonywane przez Stacje Sanitarne – Epidemiologiczne, Inspektora Ochrony Środowiska, Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, a także Lasy Państwowe,
- *wskaźników aktywności społecznej* – informacje możliwe do uzyskania poprzez badania opinii społecznej, a także informacje o ilości procesów administracyjnych z udziałem społeczeństwa oraz ilości i jakości działań na rzecz ochrony środowiska, a także sposobie i powszechności informowania mieszkańców o realizowanych przedsięwzięciach.

Wskaźniki monitorowania projektowanych przedsięwzięć powinny być realne, trafnie dobrane, mierzalne – umożliwiające porównania, wiarygodne i dostępne. Stworzenie w miarę pełnego indeksu wskaźników monitorowania projektów może stanowić podstawę do określenia monitorowania całego *Programu*. Powinny być monitorowane bezpośrednio działania, a pośrednio również priorytety. Efekty wdrażania projektowanych przedsięwzięć powinny mieć wpływ na korekty układu priorytetów, opartych na diagnozie stanu istniejącego.

Poniżej (tabela nr 16) zaproponowano wskaźniki monitoringu *Programu ochrony środowiska dla gminy Zatory*.

Informacje o postępach w realizacji *Programu ochrony środowiska dla gminy Zatory*, uzyskiwane w trakcie monitoringu, pozwolą na uzyskanie:

- pozytywnego nastawienia do podejmowanych i realizowanych zadań przez lokalną społeczność,
- aktywizację mieszkańców przy dalszym wdrażaniu *Programu*,
- bieżącą ocenę przeszkód i słabych stron przy realizacji przyjętych zadań,
- możliwość bieżącej korekty przyjętych priorytetów w wyniku zmian zachodzących wewnątrz i na zewnątrz gminy.

Tabela nr 16. Mierniki ekologiczne systemu monitoringu Programu ochrony środowiska dla gminy Zatory

Lp.	Miernik	Jednostka miary	Źródło informacji o mierniku
<i>Mierniki ekonomiczne</i>			
1.	ilość pozyskanych środków zewnętrznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca	zł	gmina
<i>Mierniki ekologiczne</i>			
2.	długość sieci wodociągowej na terenie gminy	km	gmina
3.	% zwodociągowania gminy	% powierzchni	gmina
4.	liczba przyłączy wodociągowych	szt.	gmina
5.	liczba funkcjonujących oczyszczalni ścieków	szt.	gmina
6.	długość sieci kanalizacyjnej na terenie gminy	km	gmina
7.	% skanalizowania gminy	% powierzchni	gmina
8.	liczba przyłączy kanalizacyjnych	szt.	gmina
9.	liczba ludności obsługiwanej przez oczyszczalnię ścieków	% ogółu ludności	GUS, gmina
10.	liczba przydomowych oczyszczalni ścieków	szt.	gmina
11.	liczba instalacji produkujących i wykorzystujących energię odnawialną	szt.	gmina
12.	powierzchnia terenów zdegradowanych	ha	gmina, powiat, WIOŚ
13.	ogólna powierzchnia terenów leśnych	ha/ % powierzchni	nadleśnictwo, gmina, GUS
14.	powierzchnia terenów leśnych na 1 mieszkańca	ha/ osobę	nadleśnictwo, gmina
15.	powierzchnia obszarów nowo zalesionych	ha	
16.	% powierzchni gminy objęty prawną ochroną przyrody	% powierzchni	Wojewódzki konserwator przyrody, powiat, gmina
17.	liczba pomników przyrody	szt.	
18.	liczba użytków ekologicznych	szt.	
19.	powierzchnia użytków ekologicznych	ha	
20.	powierzchnia innych form ochrony przyrody	ha	
21.	liczba projektów zrealizowanych na rzecz edukacji ekologicznej	szt.	gmina
<i>Mierniki społeczne</i>			
22.	stopień uspołecznienia procesów decyzyjnych (interwencje)	ilość	gmina
23.	procesy odszkodowawczych związanych ze zniszczeniami środowiska	ilość	gmina

Źródło: opracowanie własne na podstawie programów wyższego rzędu

Rozdział 12. Prognoza oddziaływania na środowisko Programu ochrony środowiska dla gminy Zatory

Rozwój gospodarczy gminy Zatory oraz zakres podejmowanych działań na rzecz ochrony środowiska będą decydowały o stanie środowiska przyrodniczego. Podejmowanie działań zdefiniowanych w *Programie ochrony środowiska*, a zmierzających do osiągnięcia celów długoterminowych, pozwala mieć nadzieje, że istnieje duża szansa na zharmonizowanie rozwoju gospodarczego z wymogami ochrony środowiska. Sukcesywne wdrażanie polityki długoterminowej poprzez cele krótkoterminowe i konkretne działania doprowadzi do określonego stanu środowiska. Poniżej przedstawiono ogólną prognozę stanu środowiska w 2019 r., z punktu widzenia poszczególnych elementów środowiska.

Sukcesywna realizacja sformułowanych celów, zapisanych w *Programie ochrony środowiska dla gminy Zatory na lata 2012 – 2019* powinna przynieść następujące korzyści dla środowiska:

- ochrona powietrza atmosferycznego – nastąpi zmniejszenie „niskiej” emisji gazów i szczególnie pyłu zawieszonego,
- ochrona zasobów wodnych – nastąpi zwiększenie liczby mieszkańców posiadających dostęp do systemu oczyszczania ścieków oraz zwiększenie ilości oczyszczanych ścieków. Nastąpi polepszenie jakości wód powierzchniowych i podziemnych,
- ochrona przyrody – zahamowana zostanie degradacja obszarów cennych przyrodniczo, wzrośnie powierzchnia terenów leśnych,
- projektowane działania nie będą miały znaczącego negatywnego wpływu na zasoby przyrodnicze i krajobrazowe chronione w ramach obszarów cennych przyrodniczo,
- edukacja – nastąpi wzrost świadomości ekologicznej lokalnej społeczności oraz kadry samorządowej, wzrośnie aktywność mieszkańców w zakresie podejmowania działań służących ochronie środowiska.

Największym zagrożeniem dla środowiska związanym z wdrażaniem *Programu* może być nieterminowe realizowanie zapisanych w nim działań. W szczególności zagrożenia te dotyczą braku postępów w realizacji infrastruktury technicznej w zakresie gospodarki ściekowej, co w konsekwencji powodować będzie dalszą degradację zasobów wód powierzchniowych i podziemnych na terenie gminy Zatory.

Spis tabel i wykresów

Wykres nr 1. Użytkowanie terenu w gminie Zatory	24
Schemat nr 1. Zarządzanie Programem ochrony środowiska	63
Tabela nr 1. Kierunki działań przewidziane do realizacji do 2014 r. określone w „Programie ochrony środowiska dla województwa mazowieckiego ...” odnoszące się do uwarunkowań gminy Zatory	14
Tabela nr 2. Użytkowanie terenu w gminie Zatory	24
Tabela nr 3. Ocena jakości wód rzeki Narew w najbliższych położonych punktach pomiarowo – kontrolnych w stosunku do gminy Zatory	29
Tabela nr 4. Zestawienie ocen jednolitych części wód powierzchniowych rzeki Narew w 2008 r.	30
Tabela nr 5. Ocena stanu wód rzeki Narew w punkcie pomiarowym Pułtusk w latach 2007 – 2008	31
Tabela nr 6. Emisja zanieczyszczeń do powietrza na terenie powiatu pułtuskiego	32
Tabela nr 7. Klasyfikacja terenu strefy ciechanowsko – mławskiej z uwzględnieniem kryteriów określonych w celu ochrony zdrowia	32
Tabela nr 8. Klasyfikacja terenu strefy ciechanowsko – mławskiej z uwzględnieniem kryteriów określonych w celu ochrony roślin	33
Tabela nr 9. Analiza SWOT	39
Tabela nr 10. Przyczyny i sposoby rozwiązywania problemów środowiskowych na terenie gminy Zatory	39
Tabela nr 11. Priorytetowe działania własne przewidziane do realizacji na terenie gminy Zatory na lata 2012 – 2019	44
Tabela nr 12. Priorytetowe działania koordynowane przewidziane do realizacji na terenie Zatory w latach 2012 – 2019	44
Tabela nr 13. Wybrane źródła finansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska dostępne na poziomie samorządu gminnego	56
Tabela nr 14. Podstawowe formy publiczno – prywatnego partnerstwa w sektorze usług komunalnych	62
Tabela nr 15. Harmonogram wdrażania Programu ochrony środowiska dla gminy Zatory	64
Tabela nr 16. Mierniki ekologiczne systemu monitoringu Programu ochrony środowiska dla gminy Zatory	69